

Oppilas- ja opiskelijahuolto oppijan tukena

ohjeita käytäntöön

Sisältö

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO.....	4
1 Oppilas- ja opiskelijahuolto kuuluu kaikille	4
1.1. Moniammatillinen oppilas- ja opiskelijahuoltotyö.....	4
1.2 Oppilas- ja opiskelijahuollon tehtävä	5
1.3 Yhteistyö lastensuojelun ja terveydenhuollon kanssa.....	5
1.4 Luottamuksellisuus	6
1.5 Luokanopettaja / erityisopettaja / luokanvalvoja oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän kokouksessa	6
1.6 Oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä	6
1.7 Yksilöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto ja kirjaaminen	7
1.8 Yhteisöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto	7
2 Asiantuntijuus oppilashuollossa	7
2.1 Koulun psykologi.....	7
2.2 Koulun pedagoginen lääkäri ja taiteelliset terapiat	7
2.3 Kuraattori	8
2.4. Erityisopettaja	8
2.5. Oppilaanohjaaja	9
2.6. Kouluterveydenhoitaja	9
2.7 Rehtori	9
3 Pedagogisten asiakirjojen käsittely oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmässä	10
3.1 Yksityisyyden kunnioittaminen oppilashuollossa	10
3.2 Kriisityö koulussa.....	11
3.3 Luvattomiin poissaoloihin puuttuminen	11
Liite 1	13
Liite 2	15
Liite 3	20
Liite 4	23
Liite 5	24
Liite 6	25
Liite 7	37
Liite 8	37
Liite 9	41
Liite 10.....	45
Liite 11.....	50

Oppilas- ja opiskelijahuollon käsikirja

Oppilaiden, opiskelijoiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin tukeminen kuuluu kaikille koulun aikuisille. Ennaltaehkäisevä ja koko kouluyhteisöä sekä luokkia koskeva hyvinvointi on tärkeä osa oppilas- ja opiskelijahuoltotyötä. Oppilas- ja opiskelijahuolto laatii lukuvuosittain oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelman.

Oppilas- ja opiskelijahuollon asiantuntijaryhmä osallistuu mahdollisuuksien mukaan luokkien esittelyyn ennen kunkin luokan oppilas- ja opiskelijahuoltotapaamista. Arviointikeskustelu (oppilas, luokanopettaja / erityisluokanopettaja / luokanvalvoja ja huoltajat) pidetään vähintään kerran lukuvuodessa jokaisen oppilaan kohdalla 1.-9. luokilla.

Koulu ja lastensuojelu tekevät kiinteää yhteistyötä poissaoloihin puuttumiseksi. Koulun kriisiryhmä kokoontuu ilman akuuttia kriisiä vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa ja akuuteissa kriiseissä tarpeen mukaan. Oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän puheenjohtajana toimii rehtori. Erikseen koollekutsutuissa asiantuntijaryhmissä puheenjohtaja ja sihteeri nimetään tapauskohtaisesti.

Oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmä arvioi omaa toimintaansa vähintään kerran lukuvuodessa. Oppilas- ja opiskeluhuollon ohjausryhmä on Yksityiskoulujen liiton yhteinen nimetty asiantuntijaryhmä, joka kehittää, suunnittelee ja arvioi oppilas- ja opiskeluhuollollista toimintaa sekä kouluttaa oppilas- ja opiskeluhuollosta vastaavia jäseniään sekä henkilökuntaa.

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO

Oppilas- ja opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaan tai opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilas- ja opiskeluhuoltoon sisältyvät koulumme hyväksymä opetussuunnitelman mukainen oppilas- ja opiskeluhuolto sekä sen palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu terveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen.

1 Oppilas- ja opiskelijahuolto kuuluu kaikille

Oppilas- ja opiskelijahuolto kuuluu kaikille kouluuyhteisössä työskenteleville sekä oppilas- ja opiskeluhuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan/opiskelijan ja huoltajan kanssa. Oppilas- ja opiskelijahuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilas- ja opiskelijahuollolla edistetään lapsen ja nuoren oppimista sekä tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä. Koulumme molemmilla luokkasarjoilla toimii oma oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmä, joka koordinoi oppilas- ja opiskelijahuoltotyötä.

1.1. Moniammatillinen oppilas- ja opiskelijahuoltotyö

Moniammatillinen yhteistyö tarkoittaa työskentelyä oppilas-/opiskelijälähtöisesti siten, että eri ammattiryhmät yhdistävät tietonsa ja taitonsa arvostaen toisten ammattitaitoa. Toimiva yhteistyö vaatii yhteisesti sovittuja rakenteita, tietoista pyrkimystä rakentavaan keskusteluun ja dialogiin sekä oman toiminnan ja yhteistoiminnan arviointia. Koulun oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti ja arvioi toimintaansa vähintään kerran lukuvuodessa.

Moniammatillisten oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmien keskeisiä tavoitteita ovat opettajan työn tukeminen, oppilaan/opiskelijan auttaminen ja vanhempien vastuun korostaminen. Mahdollisimman varhaisella puuttumisella oppilaan/opiskelijan on mahdollisuus saada apua ja tukea. Kirjaaminen on lain mukaan pakollista. Lisäksi se on tärkeää tavoitteellisen työn näkökulmasta.

Moniammatilliset oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmät pyrkivät tukemaan oppilaita/opiskelijoita ja heidän vanhempiaan sekä opettajia erilaisissa koulunkäyntiin liittyvissä haasteissa, auttamaan rakentavien ratkaisujen löytymisessä ja terveyden sekä hyvinvoinnin edistämisessä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän peruskokoonpano on:

- rehtori puheenjohtajana
- pedagoginen lääkäri
- kuraattori
- psykologi
- terveydenhoitaja
- erityisopettaja
- oppilaanohjaaja (7.-9. -vuosiluokilla)

Tarvittaessa ryhmään kutsutaan luokanopettaja, opettajia, terapeutteja, sekä erialojen yhteistyöntekijöitä. Oppilas- ja opiskelijahuolto toimii yhteistyössä oppilaan/opiskelijan koko tukiverkoston kanssa.

Oppilas- ja opiskeluhuoltoryhmän käsittelyyn voi tulla asioita oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän jäsenten, opettajien, avustavan henkilökunnan, oppilaiden/opiskelijoiden ja huoltajien aloitteesta. Kun opettajalla herää huoli oppilaan/opiskelijan kasvusta tai oppimisesta, hän keskustelee asiasta ensin oppilaan/opiskelijan ja huoltajan kanssa ja sen jälkeen tarvittaessa erityisopettajan tai jonkun muun oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän jäsenen kanssa. Keskusteluissa arvioidaan, onko asiaa syytä viedä oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän käsittelyyn. Keskustelussa voidaan myös löytää ratkaisuja oppilaan/opiskelijan tukemiseksi.

Mikäli yksilökohtaisissa tapaamisissa on huoli väkivallasta tai uhkailusta, on tapaamisessa hyvä olla mukana vähintään kaksi koulun edustajaa.

Koulu tiedottaa oppilas- ja opiskelijahuoltotyöstä eri kohderyhmille: oppilaille/opiskelijoille, huoltajille ja koulun henkilökunnalle esimerkiksi lukuvuositedotteessa, sähköisesti ja suullisesti.

1.2 Oppilas- ja opiskelijahuollon tehtävä

Oppilas- ja opiskelijahuollon tehtävänä on osana kouluyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa koulun yhteisöllistä toimintatapaa. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä oppilaan/opiskelijan ja huoltajan osallisuutta kouluyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Oppilas- ja opiskelijahuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kasvuympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää kouluyhteisön hyvinvointia.

Oppilas- ja opiskelijahuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko kouluyhteisön, yksittäisten luokkien ja ryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että oppilaan/opiskelijan yksilölliset oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon koulun arjessa.

Oppilas- ja opiskelijahuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilaan/opiskelijan mielenterveyden turvaamiseen. Oppilas- ja opiskelijahuollon tehtävänä on seurata jokaisen oppilaan/opiskelijan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea oppilasta/opiskelijaa ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa.

1.3 Yhteistyö lastensuojelun ja terveydenhuollon kanssa

Oppilas- ja opiskelijahuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja kouluterveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon oppilaan/opiskelijan kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

1.4 Luottamuksellisuus

Oppilas- ja opiskelijahuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen/opiskelijaan ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että oppilaan/opiskelijan ja huoltajan näkemyksiä kuunnellaan. Koulumme oppilas- ja opiskeluhuoltotyöstä ja sen menettelytavoista tulee antaa tietoa oppilaille/opiskelijalle ja huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten oppilasta/opiskelijaa koskevan oppilas- ja opiskelijahuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.

Opetussuunnitelman perusteissa korostetaan yhä enemmän koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja avointa ilmapiiriä. Kasvatusvastuu kuuluu ensisijaisesti oppilaan/opiskelijan huoltajille, mutta koulu pyrkii tukemaan huoltajia tässä kasvatustyössä olemassa olevien resurssien puitteissa. Parhaimmillaan tämä on moniammatillisen verkoston saumatonta yhteistyötä, jonka tavoitteena on lapsen ja nuoren hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen turvaaminen.

Oppilas- ja opiskeluhuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä yksilölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen oppilaan/opiskelijan tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Kouluyhteisön yleistä terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilas- ja opiskelijahuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta/opiskelijaa koskevassa asiassa.

1.5 Luokanopettaja / erityisopettaja / luokanvalvoja oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän kokouksessa

Jokaisen yksittäisen luokan asioita käsitellään oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmässä vähintään kerran lukuvuodessa. Tämä toteutuu siten, että luokanopettaja / erityisluokanopettaja / luokanvalvoja on itse mukana oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän käsittelyssä. Rehtori tiedottaa koteja ennen luokan asioiden käsittelyä ryhmässä. Ennen luokan asioiden käsittelyä luokasta voidaan tehdä ilmapiiri- ja kiusaamiskysely sekä esittely kaikille luokan kanssa työskenteleville opettajille ja oppilas- ja opiskelijahuollon muille toimijoille. Yksittäisen oppilaan/opiskelijan asioita käsitellään erikseen koolle kutsuttavassa asiantuntija ryhmässä. Opettajien tehtävänä on kertoa huoltajille, kun lapsen asiaa käsitellään ja että huoltajilla on oikeus olla paikalla, kun lapsen asiaa käsitellään. Mikäli oppilaan/opiskelijan huoltajat vastustavat lapsensa asian käsittelyä, voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä asioita kuitenkin käsitellä. Tämä tulee myös kertoa huoltajille.

1.6 Oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä

Oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä on Yksityiskoulujen liiton yhteinen nimetty asiantuntijaryhmä. Ohjausryhmän tehtävät perustuvat pääasiassa lakiin oppilas- ja opiskelijahuollosta. Lain mukaan opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Näiden tehtävien lisäksi yksityiskoulujen opiskeluhuollon ohjausryhmä järjestää jäsenilleen koulutus- ynnä muuta toimintaa. Ohjausryhmän kautta voidaan myös tukea oppilaitoskohtaista opiskeluhuollon arviointia ja valvontaa. Oleellista on, että ohjausryhmä tarjoaa foorumin jäsenten keskinäiselle yhteistyölle. Ohjausryhmä vastaa yhteistyöstä myös oppilaitosten sijaintikuntaan tai sijaintikuntiin.

1.7 Yksilöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto ja kirjaaminen

Yksilökohtaisella oppilas- ja opiskelijahuollolla tarkoitetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa, jota tarjotaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Keskeisenä toimintaperiaatteena yksilökohtaisessa työssä ovat luottamuksensuoja ja hyväksikäyttökielto. Yhteistyö oppilaan, opiskelijan ja hänen huoltajansa kanssa on erityisen tärkeää. Oppilas- ja opiskelijahuollollisissa tapaamisissa sovitaan tapaamisen vastuuhenkilö sekä kirjaaminen, joka on jokaisen oppilaan kohdalla kronologisesti etenevä oppilashuollollinen kertomus. Rekisteröinti tapahtuu asianmukaisesti lain vaatimalla tavalla.

1.8 Yhteisöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto

Yhteisöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto toimii tavoitteellisesti kohti hyvin voivaa opiskeluyhteisöä. Tätä tavoitetta kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien sekä opiskeluhuoltopalveluista huolehtivien on edistettävä.

2 Asiantuntijuus oppilashuollossa

2.1 Koulun psykologi

Psykologi on osa koulun moniammatillista verkostoa. Hän tuo psykologista osaamista koulun arkeen tarjoamalla psykologisia arviointi-, konsultaatio- ja neuvontapalveluja. Lisäksi koulun psykologi osallistuu omalla asiantuntemuksellaan oppimisympäristöjen ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja kasvatustyön kehittämiseen.

Psykologin asiakkuudet alkavat yleensä joko vanhempien, opettajien tai oppilaan omasta aloitteesta. Suuriosa asiakastyöstä liittyy oppimisvaikeuksiin, tarkkaavaisuuden ja työskenteilyn pulmiin, tunne-elämän solmukohtiin tai ongelmiin vuorovaikutussuhteissa. Tavoitteena on lisätä vanhempien, lapsen, nuoren ja opettajien tietoa ja kokonaiskäsitystä tilanteesta ja auttaa heitä suunnittelemaan ja toteuttamaan tarvittavia tukitoimia. Psykologin asiakastyö pitää sisällään tutkimus- ja arviointivaiheen, työskentelyvaiheen (mm. ohjaus- ja tukikäynnit) ja seurannan.

2.2 Koulun pedagoginen lääkäri ja taiteelliset terapiat

Helsingin Rudolf Steiner –koulussa toimii kouluterveydenhuollon lääkärin lisäksi osa-aikainen pedagoginen lääkäri. Pedagoginen lääkäri toimii koulun kasvatustyön tukena edustamalla oman alansa asiantuntemusta oppilashuoltotyössä ja koulun taiteellisia terapeutteja ohjaavana lääkärinä.

Koulu tarjoaa oppilaille kasvatuksen tukitoimina taiteellisia terapioita, ts. kuvataideterapiaa ja eurytmia-terapiaa. Terapioita toteutetaan oppilaskohtaisina 6-8 viikon jaksoina kouluajaksi noin kahdesti viikossa. Pedagoginen lääkäri valitsee terapiajaksolle osallistujat ja tekee heistä lähetteet terapeuteille. Pyrkimyksenä on ensimmäisten kouluvuosien aikana tarjota tutustumisjakso jokaiselle oppilaalle.

Terapiajakson alkamisesta ilmoitetaan kirjeitse huoltajille. Tässä vaiheessa huoltajilta ja opettajilta toivotaan täydennystä pedagogiselle lääkärille annettuihin tietoihin oppilaasta. Huoltajien toiveesta pedagoginen lääkäri ja /tai terapeutti on yhteydessä huoltajiin, ja huoltajilla on mahdollisuus sopia terapeutin kanssa terapiatyön esittelystä. Myös opettajilla on mahdollisuus tutustua oppilaansa terapiatyöskentelyyn.

Terapiajaksolle ohjaamisen lisäksi pedagoginen lääkäri voi tukea oppilasta tai kasvattajia antroposofisen lääkinnän keinoin, pedagogisterapeuttisin menetelmin, ohjauskeskusteluin ja luennoin sekä tekemällä moniammatillista yhteistyötä koulun pedagogisen henkilöstön, kouluterveydenhuollon ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa.

2.3 Kuraattori

Kuraattori on sosiaalityön asiantuntija kouluyhteisössä. Hänen ensisijainen tehtävänsä on tukea ja helpottaa oppilaan koulunkäyntiä sosiaalityön keinoin. Koulun sosiaalityössä korostuu oppilaiden ja heidän perheidensä ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen, kuitenkin ydintehtävänä on oppilaan sosiaalisen kasvun ja toimintakyvyn tukeminen ja kehittäminen. Kuraattori tarkastelee sosiaalisia ilmiöitä kokonaisvaltaisesti yksilön, perheen, ryhmän ja kouluyhteisön tasolla. Yksilöllinen asiakastyö pitää sisällään oppilaiden koulunkäyntiin liittyvien haasteiden esille ottamisen ja pohdinnan. Lisäksi neuvottelut koulun henkilöstön ja vanhempien kanssa, tukitoimien suunnittelu, sosiaaliset selvitykset ja arvioinnit, yhteistyö eri sidosryhmien kanssa sekä asiakastyön kirjaaminen. Kuraattorin asiakastyö alkaa selvitysajaksolla, johon kuuluu noin 2-4 tapaamiskertaa, jonka aikana pyritään kartoittamaan oppilaan tuen tarve, vahvuudet sekä voimavarat. Selvityksen jälkeen kuraattori voi tavata oppilasta tukikäyntien muodossa tai ohjata hänet jatkotuen piiriin.

2.4. Erityisopettaja

Erityisopettaja on erityispedagoginen asiantuntija koulussa. Hän arvioi oppimisen, kasvun ja koulunkäynnin tukea sekä erityisopetuksen tarvetta yksilö-, luokka- ja koulun tasolla. Hän toteuttaa sitä samanaikais-, pienryhmä- ja yksilöopetuksena tiiviissä yhteistyössä luokan- ja aineenopettajien kanssa. Hän osallistuu oppimista tukevien oppimisympäristöjen suunnitteluun.

Oppilaalle annettava pedagogisen tuen tarve suunnitellaan, kirjataan ja arvioidaan kolmiportaisen mallin mukaisesti oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:iin. Erityisopettaja konsultoi luokanopettajia ja -valvoja sekä aineenopettajia näiden pedagogisten asiakirjojen laadinnassa. Hän tekee myös yhteistyötä kodin kanssa koskien oppilaan edistymistä opiskelussa, esimerkiksi osallistuen tapaamisiin ja vanhempainiltoihin. Erityisopettaja osallistuu oppilashuolto-ryhmän työskentelyyn erityisopetuksen asiantuntijana.

2.5. Oppilaanohjaaja

Oppilaanohjaaja on oppilaan ohjaamisen asiantuntija koulussa. Hän osallistuu syrjäytymisen ehkäisyyn, auttaa ja kannustaa oman opintopolun löytämistä ja osallistuu nivelvaiheyhteistyöhön koulun ja kodin välisessä yhteistyössä. Oppilaanohjaaja osallistuu vanhempainiltoihin, joissa käsitellään oppilaan jatko-opintoihin liittyviä asioita.

Oppilaanohjaaja tuo oppilashuoltoryhmään ohjauksellisen näkökulman, on mukana tunnistamassa mahdollisia pudokkaita, seuraa osaltaan oppilaiden tilannetta ja nostaa tarvittaessa esiin huolen perusopetuksen päättötodistuksen saamisesta. Hän myös seuraa jatko-opintoihin siirtymistä. Oppilaanohjausta annetaan luokkatunteina, pienryhmissä ja henkilökohtaisesti.

2.6. Kouluterveydenhoitaja

Kouluterveydenhuollon perustehtävänä on tukea jokaisen koululaisen mahdollisimman tervettä kasvua ja kehitystä sekä vahvistaa oppimisen ja terveen aikuisuuden edellytyksiä. Terveysterveystoiminta osallistuu oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmään oman alansa asiantuntijana ja osallistuu oppilaan tukitoimien suunnitteluun ja seurantaan oppilashuoltotyössä. Hän tuo terveyden edistämisen näkökulmaa kouluyhteisöön esimerkiksi uni, lepo, ravitsemus, päihitteet ja osallistuu sovittaessa vanhempainiltoihin ja koulutustilaisuuksiin.

2.7 Rehtori

Rehtori vastaa oppilas- ja opiskelijahuollon työstä ja toimii kokousten puheenjohtajana. Hänellä on vastuu koulun oppilas- ja opiskelijahuollollisessa toiminnassa. Rehtori vastaa kokonaisvaltaisesta suunnittelusta ja oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelman päivittämisestä, oppilas- ja opiskelijahuollollisen työn toteutuksesta ja vuotuisesta arvioinnista.

Äkillisissä kriisi- ja onnettomuustapauksissa rehtori käynnistää tarvittavat oppilas- ja opiskelijahuollolliset toimenpiteet. Yhteydenpito oppilas- ja opiskelijahuollon eri osapuolten välillä kuuluu rehtorin tehtäviin. Hän antaa tukea opettajille ja päättää resurssien käytöstä eri osapuolia kuultuaan.

3 Pedagogisten asiakirjojen käsittely oppilas- ja opiskelija-huoltoryhmässä

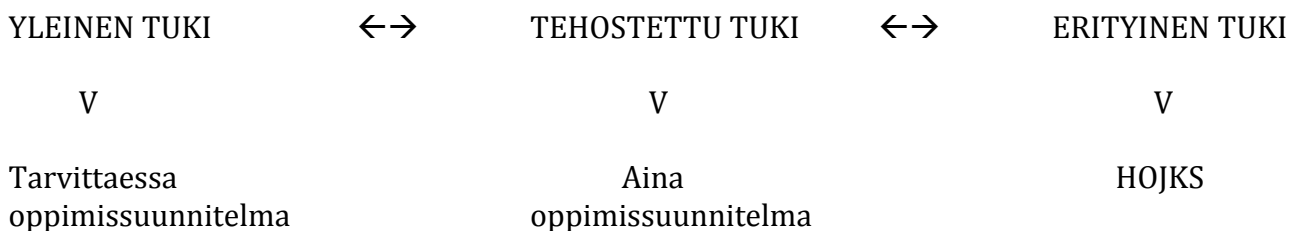
Tuen vaiheet ja pedagogisiin asiakirjoihin liittyvät käytänteet on kuvattu liitteenä olevassa koulumme opetussuunnitelman osiossa. Tuen järjestämisessä olennaisinta on, että oppilas saa riittävää, vaikuttavaa ja tarkoituksenmukaista tukea heti tuen tarpeen ilmentyessä.

Pedagoginen arvio

- opettajat laativat
- kirjataan oppilaan saama yleinen tuki sekä oppilaan tarvitsema tehostettu tuki

Pedagoginen selvitys

- oppilaan ja huoltajien kuuleminen
- mahdolliset asiantuntijalausunnot
- selvitykset

Kuvio 1: Pedagogiset asiakirjat tuen eri vaiheissa (Luokkamäki, 2011)

Kun pedagoginen selvitys on laadittu, asia tuodaan oppilashuoltoryhmän käsittelyyn ja päätehtävään selvitykseen perustuen oppilaalle annettavasta tuesta. Käsittelyn katsotaan olevan riittävän moniammatillinen, kun asian kannalta keskeiset henkilöt, pedagoginen henkilökunta ja oppilashuollon asiantuntijajäsenet, ovat olleet mukana asiakirjan laadintavaiheessa tai he ovat mukana oppilashuoltoryhmän kokouksessa kun asiakirjaa käsitellään. Moniammatillista käsittelyä ei ole se, että opettaja ja erityisopettaja käsittelevät pedagogisen selvityksen keskenään. Kun pedagogisia asiakirjoja käsitellään oppilashuoltoryhmässä, on oleellista, että asiakirjoihin kirjataan mihin ratkaisuun oppilashuoltoryhmä on käsittelyssä päätenyt.

3.1 Yksityisyyden kunnioittaminen oppilashuollossa

Koulun henkilökuntaa sitoo ehdoton vaitiolovelvollisuus oppilaiden sekä heidän perheenjäsentensä asioissa. Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus koskee sekä kirjallista että suullista tietoa. Vaikka koulun koko henkilökunta on vaitiolovelvollinen, yksittäisen oppilaan henkilökohtaisia asioita ei saa käsitellä yleisesti esimerkiksi opettajanhuoneessa tai henkilöstön kokouksissa. Samoin tulee huolehtia siitä, että työntekijöiden kahdenkeskiset keskustelut oppilasasioissa tapahtuvat tiloissa, joissa ei ole muita kuulijoita.

3.2 Kriisityö koulussa

Koulussa kriisi voi olla jokin äkillinen muutos yhteisön tai sen yksittäisen jäsenen elämässä, onnettomuus tai laajempi kriisitilanne, joka välittömästi tai välillisesti koskettaa kouluyhteisöä. Koulujen toimivalle kriisityölle on tarvetta muulloinkin kuin suuren onnettomuuden, valtakunnallisen kriisin tai kansainvälisen kriisin yhteydessä.

Rehtorin johtama kriisiryhmä kokoontuu kaksi kertaa lukuvuodessa ilman akuuttia kriisiä. Säännöllisiä kokoontumisia tarvitaan kriisiryhmälle kuuluvien tehtävien hoitamiseen ja kriisivalmiuden ylläpitämiseen. Kokoontumiset ja yhteinen työskentely parantavat jäsenten edellytyksiä toimia ryhmänä todellisen tilanteen sattuessa. Kriisiryhmä laatii ja päivittää koulun kriisisuunnitelman, tiedottaa suunnitelmasta koulun henkilöstölle, oppilaille ja vanhemmille sekä perehdyttää uudet yhteisön jäsenet suunnitelman sisältöön. Ryhmässä käydään läpi oman koulun toimintamalleja erilaisissa kriiseissä sekä sovitaan työnjaosta ja vastuuketjuista. Kriisiryhmä kehittää ennakolta toimintaansa kriisitilanteissa muun muassa kouluttautumalla ja perehtymällä alan kirjallisuuteen. Kriisiryhmän jäsenten valmiuksien kehittäminen lisää kouluyhteisön jokapäiväistä turvallisuutta ja parantaa toimintaa kriisitilanteissa.

Akuutissa tilanteessa kriisiryhmä organisoii toimintaa ja on yhteydessä tarvittaviin tahoihin mm. tapahtuman jälkipuinnin järjestämiseksi. Vakavista / mahdollista julkisuutta saavista kriiseissä otetaan yhteyttä rehtoriin. Uhkatilanteiden osalta on oma ohjeistus. Rehtori vastaa aina kriiseihin liittyvästä viestinnästä.

3.3 Luvattomiin poissaoloihin puuttuminen

Luvattomat poissaolot ovat aina ilmentymä jostakin ja vakavimmissa tapauksissa johtavat syrjäytymiseen. Poissaolot vaativat siksi taustalla olevien ongelmien ja avun tarpeen kartoittamista. Toimiva oppilashuoltotyö on parasta luvattomien poissaolojen ennaltaehkäisyä. Poissaoloihin puuttuminen voi olla pitkäkestoinen prosessi, jonka vaikutukset saattavat näkyä vasta pidemmällä aikavälillä. Jokainen yhteydenotto ja tapaaminen liittyen oppilaan poissaoloihin, on askel eteenpäin, vaikkei se sillä hetkellä tuottaisikaan toivottua lopputulosta. Lastensuojelun mukaantulo on välttämätöntä ennen kuin poissaolotilanteet kärjistyvät. Mitä nuorempi oppilas on, sitä suurempi huoli lastensuojelussa on poissaoloista ja vanhemmuudesta.

Kun oppilas on poissa koulusta, eikä huoltaja ilmoita poissaolosta, on luokanvalvojan / erityisluokanopettajan / luokanopettajan oltava välittömästi yhteydessä huoltajiin. Koulussa tulee olla suunnitelma poissaoloihin puuttumiseksi. Suunnitelmaan tulee kirjata se, ketkä poissaolojen määriä ja syitä seuraavat ja milloin on aihetta huoleen. Jos oppilaan poissaolot aiheuttavat huolta, vaikka ne olisivat huoltajien hyväksymiä, ollaan koululta yhteydessä huoltajiin. Oppilashuoltoryhmässä sovitaan, ketkä koululta ovat asian hoitamisessa mukana.

Mitä tehdä, kun oppilas ei tule ollenkaan kouluun?

Mikäli oppilas ei syystä tai toisesta tule ollenkaan kouluun, tulee kodin, koulun ja lastensuojelun tehdä kiinteää yhteistyötä poissaolojen syiden selvittämiseksi ja tilanteessa eteenpäin pääsemiseksi. Koulu huolehtii siitä, että opetuksen järjestämiseksi käytetään kaikkia mahdollisia keinoja.

Koulukuraattori voi osallistua lastensuojelutarpeen selvitykseen. Poissaoloihin puuttumisen keinot ovat usein samanlaisia poissaolojen määrästä riippumatta. Samaa keinoa eri intensiteetillä voidaan käyttää eriasteisiin poissaoloihin. Huoltajille tulee tiedottaa, että huoltajien vastuulla on, että oppilaan oppivelvollisuus tulee suoritettua.

Kun oppilaan luvattomista poissaoloista herää huoli kotona tai koulussa, luokanopettaja / erityisluokanopettaja / luokanvalvoja keskustelee asiasta oppilaan kanssa ja on yhteydessä huoltajiin. Hyväksi käytännöksi on koettu, että lasta koskeva huoli käsitellään oppilashuoltoryhmässä, jossa tehdään päätös siitä, tehdäänkö lastensuojeluilmoitus ja kuka sen tekee. Ilmoitusta ei voi tehdä koko oppilashuoltoryhmän nimissä vaan ilmoituksen laatii asianosainen opettaja tai muu koulun henkilökunnasta. Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä tulee olla yhteydessä huoltajiin. Jos huoli on akuutti, esimerkiksi väkivaltilanne tai päihteidenkäyttö, lastensuojeluilmoituksen tekeminen viipymättä on jokaisen työntekijän velvollisuus.

Lastensuojeluun voidaan tehdä myös yhdessä huoltajan kanssa pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Tilanteessa, jossa lapsesta herää lastensuojelullinen huoli, on ensisijaisesti pyrittävä tekemään huoltajien kanssa avointa yhteistyötä ja rohkaista heitä myös itse hakemaan apua tilanteeseensa.

Liite 1

Helsingin Rudolf Steiner -koulu
Lehtikuusentie 6
00270 Helsinki

LUOTTAMUKSELLINEN
PEDAGOGINEN ARVIO
Selvitys annetusta yleisestä
tuesta

oppilas

luokka

lukuvuosi

huoltajat

luokanvalvoja/luokanopettaja

erityisopettaja(t)

Kuvaile oppilasta; oppilaan toimiminen ja yhteistyö opettajien ja luokkatovereiden kanssa, jne?

Viihtyminen luokassa ja oppimisympäristössä?

1. Mikä on oppilaan tilanne eri oppiaineissa tällä hetkellä?
Arvioi myös käyttäytyminen oppitunnilla; jos on vaikeuksia, merkitse rasti.

Aine	ei vaikeuksia	vähäisiä vaikeuksia	toistuvia vaikeuksia	käytös	Huomioita
Äidinkieli					
Matematiikka					
Englanti					
Ruotsi					
Uskonto					
Historia					
Yhteiskuntaoppi					
Biologia					
Maantieto					
Fysiikka					
Kemia					
Kuvataide					
Kotitalous					
Musiikki					
Käsityö					
Liikunta					
Terveystieto					
muut aineet					
Toiminnan aloittaminen					
Jaksaminen					
Joustavuus siirtymissä					

2. Millaista yleistä tukea oppilas on saanut ja milloin?

opiskelu eri tilassa (käytävä, toinen luokka tms.)		puhuttelu/ohjauskeskustelu	
tukiopetus		tehostettu kodin yhteistyö (vanhempainvartti, reissuvihko jne.)	
resurssiopettajan tuki luokassa tai kahden kesken		kuraattorin tuki	
osa-aikainen erityisopetus tai aikaisopetus		kouluterveydenhoitajan tuki	
oppimateriaalin muokkaus / apu- et (matematiikan havainnollista- lineet, kirja, teksti paperilla jne.)		psykologin tuki	
Opettajan antama kannustus, e, arviointi		oppilashuoltoryhmän tuki	

Muuta, mitä (tutkimukset terapiat, kuntoutus koulun ulkopuolella)?

3. Miten toteutuneet yleiset tukimuodot ovat vaikuttaneet?

4. Mikä muuttunut, mitä tehdään toisin, mitä enemmän, miten jatketaan?

Huoltajan arvio

Oppilaan arvio

Seurantapäivä

vastuuhenkilö

Arvion laativat:

Aika ja paikka:

Rehtori

Liite 2

Helsingin Rudolf Steiner –koulu
Lehtikuusentie 6
00270 Helsingi

LUOTTAMUKSELLINEN
PEDAGOGINEN SELVITYS

oppilas
luokka

syntymäaika
lukuvuosi

huoltajat

Yhteystiedot

luokanvalvoja/ luokanopettaja

erityisopettaja / t

TAUSTATIEDOT

Onko oppilaalla koulutyön taustalla seuraavia tapahtumia?

koulunkäyntihistoria	X	Huomioita
koulun aloittamisen myöhentäminen		
luokalta siirtyminen/jättäminen		
ryhmäkoon mukauttaminen		
koulun vaihdot		

Mitkä asiat tuottavat erityisesti hankaluuksia oppilaan koulutyössä?

oppimisen hallinta	X	Huomioita
perustaitojen osaaminen	lukeminen	
	laskeminen	
	kirjoittaminen	
	ymmärtäminen	
	soveltaminen	
menestyminen eri oppiaineissa (keskiarvo)		
yksittäinen oppimisen osa-alueen ongelma		
työskentelyrutiinit (esim. keskittyminen)		
oppimistestien tulokset/koearvosanat (4-5)		
koulunkäynnin säännöllisyys (poissaolot)		
kotitehtävistä huolehtiminen		

arkipäivän toimintataidot ja sosiaalisuus	X	huomioita
yhteistyötaidot		

suhde koulun auktoriteetteihin (säännöt)		
vuorovaikutus koulun aikuisten kanssa		
vuorovaikutus ikätovereiden kanssa		
rooli oppilasryhmässä		
kehityksen ikätasoisuus		
vireystila koulupäivän aikana		
turhautumisen sietokyky		

Mitkä edellisistä ovat oppilaan koulutyön kannalta merkityksellisimmät ongelmat?

TEHOSTETTU TUKI

Mitä tehostettuja tukitoimia on kokeiltu ja millä tuloksella? Mitä vielä kannattaisi kokeilla?

A. OPETTAJAN/OPETUKSEN NÄKÖKULMASTA

1. Oppimisympäristö

Tukitoimi	kyllä	ei	ei tar- vetta	huomioita
- istumapaikka lähellä/kaukana opettajasta				
- istumapaikka kaukana häiriötekijöistä (ovesta, ikkunasta, oppilaasta jne.)				
- tavaroilla omat paikat				
- ylimääräisten ärsykkeiden karsiminen luokasta				
- selkeät, yhdessä sovitut säännöt luokassa ja koulutyöskentelyssä				
- eri työskentelytapojen kokeilu (yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely, yhteistoimintaryhmät)				
- joustavat ryhmittelyt				
- opiskelu eri tilassa				
- muu, mikä?				

2. Päivästruktuurin tukeminen

Tukitoimi	kyllä	ei	ei tar- vetta	huomioita
- päivän/tunnin ohjelman ja tavoitteiden läpikäyminen yhdessä oppilaan kanssa				
- päiväohjelma selkeästi näkyvillä päivän ajan				
- toimintaohjeiden selkiyttäminen, yksinkertaistaminen tai pilkkominen				
- läksyjen merkitseminen taululle				
- läksyvihon/-kalenterin päivittäinen käyttö				
- opettajan, avustajan tai luokkatoverin apu tehtävien merkitsemisessä				
- läksykirjojen ja opiskeluvälineiden mukanaolon tarkistaminen päivän lopuksi				
- läksyjen kertaaminen ennen tunnin päättymistä				

- tehtävälistan/työsuunnitelman käyttö luokassa				
- tehtävätavoitteiden selkeä määrittely oppilaan kanssa				
- tapahtumien ennakointi				
- yhteisten toimintatapojen sopiminen oppilaan ja avustajan kanssa opettajan ohjeiden mukaisesti				
- muu, mikä?				

3. Opetus- ja toimintatapojen muokkaaminen

Tukitoimet	kyllä	ei	ei tarvetta	Havainnot
- lisätty mallintaminen ja ohjaaminen opetuksessa				
- apumateriaalien tai havaintomateriaalien käyttö				
- lisätty myönteinen palaute toivotusta käyttäytymisestä				
- opetusmenetelmällinen eriyttäminen; työtavat				
- sisällöllinen eriyttäminen: yksilöllistetyt tehtävät tai kirjat				
- palautejärjestelmän käyttö tehtävissä; tarrat, sopimukset tai muu palkinto				
- lisätty henkilökohtainen ohjaus				
- lisäaika kokeissa				
- suulliset kokeet				
- kokeet eri tilassa				
- oppikirja mukana kokeessa				
- muuta, mitä?				

4. Tehostettu yhteistyö

Tukitoimi	kyllä	ei	ei tarvetta	Havainnot
- reissuvihon päivittäinen tai viikoittainen käyttö				
- tiivistetty yhteydenpito vanhempien kanssa				
- huoltajien kanssa pidetyt tapaamiset; tavoitteista ja toimenpiteistä sovittu				
- rehtorin puhuttelu				
- yhteistyö toisen opettajan kanssa				
- yhteistyö erityisopettajan kanssa				
- koulunkäyntiavustajan henkilökohtainen ohjaus				
- sopimusten käyttö				
- oppilaan tilanteen selvittely oppilashuoltoryhmässä				
- kouluterveydenhoitajan tekemä tehostettu seuranta				
- oppilaanohjaus				
- asiantuntijapalveluiden käyttö (psykologi, perheneuvola, koulukuraattori)				
- terapia/kuntoutus				
- kerhotoiminta				
- lääkitys, apuvälineet				
- aamu- ja iltapäivätoiminta				
- muu, mikä?				

5. Tehostetut toimenpiteet

Toimenpiteet	kyllä	ei	ei tar- vetta	Havainnot
- samanaikaisopetus				
- tukiopetus				
- laaja-alainen erityisopetus				
- pedagoginen arvio				
- oppimissuunnitelma				
- muu, mikä?				

Muita huomioita:

Oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena

Oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet

Perusteltu arvio siitä, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän

B. OPPILAAN NÄKÖKULMASTA

Oppilaan vahvuuksia, heikkouksia, oma käsitys oppimisesta

C. VANHEMPIEN NÄKÖKULMASTA

valmiudet: (vahvuudet)	heikkoudet: (oppimiseen/ kasvuun tai opiskelutilanteisiin liittyvät ongelmat)
mahdollisuudet: (pedagogiset ja oppilashuollolliset järjestelyt jatkossa)	uhat: (esim. syrjäytyminen)

Selvityksen laativat:

Aika ja paikka:

Huoltajat

Rehtori

Liite 3

Opetussuunnitelma / henkilökohtaisen opetuksen järjestämisen suunnitelma

Koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet:

Oppimateriaalin ja läksyjen varmistaminen

Terveydenhoitajan seuranta

Pedagogisen lääkärin tuki

Psykologin tuki

Erityisopettajan tuki

Helsingin Rudolf Steiner –koulu
Lehtikuusentie 6
00270 Helsinki

OPPIMISSUUNNITELMA
Tehostettua tukea varten

HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA
SUUNNITELMA (HOJKS)
Erityistä tukea varten

LUKUVUODEKSI _____

PÄIVÄYS ____ / ____ _____

Oppilaan henkilötiedot

Nimi		
Syntymäaika		
Osoite		
Isä		Puhelin
Äiti		
Muu(t) huoltaja(t)		

Koulun tiedot

Koulu	
Luokka-aste	
Luokanvalvoja	
Erityisopettaja(t)	

Oppiainekohtainen suunnitelma

Oppiaine	Vahvat alueet	Kehitettävät alueet	Tavoitteet	Toteutus	Arviointi

Olemme tulleet kuulluksi ja osallistuneet huollettavamme oppimissuunnitelman tekoon. Oppilaan koulunkäyntiin liittyviä tietoja voidaan luovuttaa edelleen jatko-opiskelupaikkoihin suunnitelmallisen ja jatkuvan koulunkäynnin turvaamiseksi.

Arviointi ja seuranta palaveri

Koollekutsuja: _____

Hyväksymme suunnitelman ja sitoudumme noudattamaan sitä.

Helsingissä _____ / _____

Huoltajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

Liite 4

Helsingin Rudolf Steiner –koulu
Lehtikuusentie 6
00270 Helsinki

ARVIO OPPILAAN ERITYISEN TUEN TARPEESTA

Huoltajaa ja oppilasta kuultuaan sekä selvitysten perusteella rehtori on tehnyt seuraavan päätöksen oppilaan erityisen tuen tarpeesta.

Oppilas tarvitsee erityistä tukea

Oppilas ei tarvitse erityistä tukea

Arvion perustelut

Aika, paikka ja allekirjoitukset

Huoltaja/t

Rehtori

Liite 5

Helsingin Rudolf Steiner –koulu
Lehtikuusentie 6
00270 Helsinki

PÄÄTÖS OPPILAAN ERITYISEN TUEN TARPEESTA

Huoltajaa ja oppilasta kuultuaan sekä selvitysten perusteella rehtori on tehnyt seuraavan päätöksen oppilaan erityisen tuen tarpeesta

Oppilas tarvitsee erityistä tukea

Oppilas ei tarvitse erityistä tukea

Arvion perustelut

Pääsääntöinen opetusryhmä

Tulkkipalvelut

Avustajapalvelut

Muut tarvittavat palvelut, mitkä?

Opetuksen poikkeava järjestäminen

Valitusosoite
Etelä Suomen aluehallintavirasto

Opiskelun yleinen, tehostettu ja erityinen tuki oppilaan opetuksessa

Eri tukimuodot

Oppilasta autetaan oppimisvaikeuksissa eri tukimuodoin, jotka määräytyvät vaikeuksien laadun ja laajuuden mukaan. Keskeistä on varhainen oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tukitoimien aloittaminen, jotta oppimisvaikeuksien kielteisiä vaikutuksia oppilaan kehitykselle voidaan ehkäistä. Tällöin on tärkeää olla yhteistyössä huoltajien kanssa. Tukea annetaan yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muodossa ottaen huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet ja edellytykset.

Tuen tarvetta on oppilailla

- jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan
- jotka pääsääntöisesti tarvitsevat lyhytaikaista tukea
- joiden kehityksen, kasvun ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden takia.
- jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea kasvulleen.
- joilla on opetuksen ja oppilashuollon asiantuntijoiden sekä huoltajien mukaan kehityksessään oppimiseen liittyviä riskitekijöitä.

Oppilaiden yksilölliset kehitys- ja oppimisvalmiudet otetaan huomioon opetusta toteutettaessa. Oppilasta tuetaan eri tavoin vaikeuksien laadun ja laajuuden mukaan. Oppilalle annetaan tukiope- tusta ensisijaisena tukimuotona. Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus ovat tukimuotoina käytössä myös muissa tuen vaiheissa tehostetussa ja erityisessä tuessa. Oppilas osallistuu osa- aikaiseen erityisopetukseen, tai tarpeen vaatiessa hänet siirretään erityisopetukseen. Er- ityisopetukseen siirrettäessä oppimäärät, opetusjärjestelyt sekä tukipalvelut määritellään hen- kilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa.

Opetuksen toteuttaminen

Opetuksessa käytetään oppilaiden edellytykset huomioon ottavia, eri ikäkausiin sekä erilaisiin op- pimistehtäviin ja – tilanteisiin soveltuvia menetelmiä ja monipuolisia työtapoja. Niiden avulla tu-etaan ja ohjataan koko opetusryhmän ja yksittäisen oppilaan oppimista. Menetelmien ja työtapojen valinnalla luodaan sellaisia vuorovaikutteisen oppimisen sekä yhdessä ja yksin työskentelyn tilan- teita, joissa oppilaat voivat kehittää oppimisen ja oman tulevaisuuteensa kannalta tärkeitä taitoja. Opetuksen eriyttäminen on kaikkeen opetukseen kuuluva ensisijainen keino ottaa huomioon ope- tusryhmän tarpeet ja oppilaiden erilaisuus. Huomiota kiinnitetään eri oppilaille ominaisiin oppimis- tapoihin ja työskentelyn rytmiin, erilaisiin valmiuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin sekä itsetuntoon ja motivaatioon kytkeytyviin emotionaalisiin tarpeisiin. Tyttöjen ja poikien väliset sekä oppilaiden yksilölliset kehityserot ja taustat otetaan huomioon. Eriyttämisellä vaikutetaan oppimismotivaatioon. Opetusta eriyttämällä oppilaille voidaan tuottaa sopivia haasteita ja onnistumisen kokemuksia sekä tarjota mahdollisuuksia kehittyä ja oppia omien vahvuuksien mukaisesti. Tällöin on tärkeää hyödyntää samassa opetusryhmänä olevien oppilaiden erilaista osaamista ja harrastuneisuutta. Eriyttäminen edellyttää opettajalta kasvun ja oppimisen prosessien tuntemista, opetusryhmän toiminnan ja ilmapiirin sekä oppilaiden kehittymisen seuranta ja oppimisen arviointia. Opettajien keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö huoltajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa tukee eriyttämistä.

Oppilasta ohjataan oppimaan itselleen parhaiten soveltuvalla tavalla ottamalla huomioon oppilaiden kiinnostuksen kohteet.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä opetusryhmän että kunkin oppilaan vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä. Koulutyössä tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä oppilaiden kulttuuritausta. Oppilaita kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita kehittymiselle ja annetaan onnistumista edistävää ohjausta ja tukea. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä oppilaaseen että kouluun ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että oppilaan oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden tarpeita tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää oppilaalle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia⁶. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia oppimisen ja kehityksen turvaamiseksi. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Koulun johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuksista ja niiden huomioon ottamisesta kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle ja oppilaalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan oppilaalle omassa koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle tai perusopetuksessa koulusta toiseen.

Yleinen tuki

Opettajalla on vastuu opetusryhmän ja sen jokaisen oppilaan erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta opetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää oppimista. Opettaja ohjaa oppilaita tunnistamaan omat voimavaransa, oppimiseen liittyvät vahvuutensa ja kehityshaasteensa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilaan oppimisen valmiuksiin ja mahdollisuuteen ottaa vastuuta omasta opiskelusta, sen suunnittelusta, tavoitteenasettelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilaiden itsetuntoa, opiskelu motivaatiota sekä oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan kaikissa opiskelutilanteissa ja oppiaineissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin opetustilanteisiin. Tuki ra-

kennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa oppilaan ja huoltajan kanssa.

Oppimisessa ja koulunkäynnissä ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Yhdysluokkaopetuksessa näiden järjestelyjen merkitys korostuu. Koulu käyttää erityisesti tukiopetusta, sen lisäksi voidaan käyttää myös oppimissuunnitelmaa, osa-aikaista erityisopetusta tai avustajan työpanosta keinoina vastata opetusryhmän tai yksittäisten oppilaiden tue tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samankaltaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä oppilasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta. Tehostetun tuen vaiheessa oppiainoiden oppimääriä ei voida yksilöllistää. Sen sijaan osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja joustavien opetusryhmien käytön sekä kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä.

Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli oppilaan tilanteessa tapahtuu muutoksia, oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan oppilaan tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena
- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta tulisi tukea

Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa oppilaan siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti oppilashuoltoryhmässä

tai muulla tavalla järjestettävässä moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään (Perusopetuslaki 31 a § 4 mom. (642/2010)). Tämän käsittelyn jälkeen oppilaalle annettava tehostettu tuki kirjataan oppilaalle laadittavaan oppimissuunnitelmaan.

Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista perusopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat perusopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä on tarjota oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle 9. luokan jälkeen. Oppilaan itsetuntoa ja opiskelumotivaatiota vahvistetaan ja häntä kannustetaan ottamaan edellytystensä puitteissa vastuuta opiskelustaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Oppilaan oikeusturvan ja opetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen. Oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityisen tuen päätöstä.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.

Pedagogisen selvityksen laatimista varten opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä, tehdyn selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta

Selvitysten perusteella opetuksen järjestäjä tekee arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi. Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena
- oppilaan saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta tulisi tukea
- perusteltu arvio siitä, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn

oppimäärän

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetus- ja ohjaushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, opiskelumenetelmiin sekä materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa lain edellyttämässä vaiheissa sekä aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisen tuen jatkamisesta tehdään päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilas siirtyy saamaan tehostettua tukea.

Yksilölliset suunnitelmat

Oppimissuunnitelma

Oppimissuunnitelma on suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja siinä tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata oppilaalle hyvät edellytykset edetä opinnoissaan. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta oppilaan tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelman tarkoituksena on myös, että oppilas oppii vähitellen ottamaan vastuuta opiskelustaan ja saa oppimiseensa enemmän tavoitteellisuutta. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille. Oppimissuunnitelman avulla ei kuitenkaan oppiaineen oppimäärää voida yksilöllistää. Oppimäärän yksilöllistäminen vaatii erityisen tuen päätöksen.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirtäessä perusopetuksen ylemmille luokille.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset, ohjaukselliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Opetussuunnitelmassa voidaan päättää, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Jos tällainen hallintopäätös tehdään yksittäisen oppilaan kohdalla, tulee hänelle laatia oppimissuunnitelma. Siinä on mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan, ja määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu sekä mahdolliset erityistavoitteet.

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää erityisin opetusjärjestelyin, jos oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot, jos perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta tai se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä. Erityisistä opetusjärjestelyistä tulee tehdä hallintopäätös, minkä jälkeen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma.

Oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle oppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Oppilasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät oppilaan oppimista ja kasvua. Oppilaan opiskelua voidaan myös syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua oppilaan valmiuksien kannalta.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma laaditaan aina oppilaalle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostetun tuen vaiheessa opiskelun ja tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee oppilaan oppimista, kasvua ja kehitystä.

Erityinen tuki

Oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksytyyn opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti oppilaan yksilöllistä oppimis- ja kasvuprosessia. HOJKS on oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma opetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS:in tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin yleiset tavoitteet
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät
- opiskelun erityiset painoalueet niissä oppiaineissa, joissa oppilaalla on yleinen oppimäärä
- oppilaan muuhun kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset, ohjaukselliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus oppilaan opetuksen järjestämisestä muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisopetuksen ryhmässä
- kuvaus siitä, miten ja millä oppitunneilla erityisopetuksen ryhmässä pääsääntöisesti opiskeleva oppilas opiskelee yleisopetuksen ryhmässä
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet kuvaus oppilaan koulukuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan oppilaan ohjauksesta ja valvonnasta
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä sekä näiden oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt.
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi niissä oppiaineissa, joissa oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- kuvaus toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilöllisistä tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä toiminta-alueittain.
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi toiminta-alueittain.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS-asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla. Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Henkilökohtaista opetuksen järjestämisestä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä opetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin, ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa. Jos oppilas siirtyy tehostetun tuen piiriin, hänelle laaditaan oppimissuunnitelma.

Opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan myös ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää niin usein ja niin laajasti kuin oppilaan suoriutumisen kannalta on tarpeen. Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tukiopetusta tarvitessaan mahdollisuus siihen osallistua. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Sitä voidaan antaa samanaikaisopetuksena oppilaan tavallisessa opetusryhmässä, pienryhmässä tai täysin yksilöllisesti. Myös erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa oppituntien aikana. Tukiopetus on eriyttämisen muoto, jolle ovat ominaisia yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja. Tukiopetusta on pyrittävä järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille.

Tukiopetus yleisen tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tuen tarve voi johtua poissaoloista tai tilapäisistä oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvistä vaikeuksista.

Tukiopetus tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan yleisen tuen aikana annetun tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tukiopetuksen tarve jatkossa. Tehostetun tuen alkaessa tehtävään oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan tarvitsema tukiopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen. Tukiopetuksella voidaan edelleen vastata esimerkiksi poissaoloista johtuviin tilapäisiin tuen tarpeisiin.

Tukiopetus erityisen tuen aikana

Ennen erityisen tuen päätöstä, osana pedagogista selvitystä, arvioidaan tehostetun tuen aikana annetun tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tukiopetuksen tarve jatkossa. Erityisen tuen alkaessa oppilaan tarvitsema tukiopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen kirjataan HOJKSiin. Tukiopetuksella voidaan edelleen vastata esimerkiksi poissaoloista johtuviin tilapäisiin tuen tarpeisiin.

Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Osa-aikaisella erityisopetuksella voidaan parantaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen eri alueisiin liittyvien ongelmien kasvua. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan esimerkiksi oppilaille, joilla on kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, sosiaalisissa taidoissa tai koulunkäynnissä. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että osa-aikaista erityisopetusta varten on tarvittavaa ja riittävää erityispedagogista osaamista.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan ja oppilaan oppimista arvioidaan opettajien yhteistyönä. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla tasoilla. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikainen

erityisopetus pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Huoltajan tuki opetuksen onnistuneessa toteuttamisessa on keskeinen. Osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisen suunnittelussa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös oppilashuollon palveluista vastaavien kanssa.

Osa-aikainen erityisopetus osana yleistä tukea

Osa-aikaisen erityisopetuksen avulla voidaan vahvistaa oppimiseen tarvittavia perustaitoja. Oppilaan oppimisen vaikeuksiin vaikuttavia tekijöitä tulee arvioida ja oppilaan tulee saada tarvittaessa osa-aikaista erityisopetusta.

Osa-aikainen erityisopetus tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan oppilaan yleisen tuen aikana saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Tehostetun tuen alkaessa tehtävään oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan tarvitsema osa-aikainen erityisopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen.

Osa-aikainen erityisopetus erityisen tuen aikana

Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana riippumatta siitä opiskeleeko hän yleisopetuksen ryhmässä tai erityisryhmässä. Oppilaan aiemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve osa-aikaiseen erityisopetukseen arvioidaan osana pedagogista selvitystä. Oppilaan tarvitsema osa-aikainen erityisopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen kirjataan HOJKSiin.

Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea oppilaan oppimista. Sellaisen oppilaan, jolle on tehty erityisen tuen päätös, opetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Erityisopetuksessa voidaan poiketa oppiaineista ja niitä koskevasta valtakunnallisesta tuntijaosta sen mukaan kuin erityistä tukea koskevassa päätöksessä määrätään. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua yleisen ja tehostetun tuen avulla siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa. Esimerkiksi eriyttämisen avulla oppilaan opiskelua voidaan tukea keskittymällä oppiaineen ydinsisältöihin. Mikäli edes ydinsisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaille mahdollista, yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute tai esimerkiksi puutteellinen opiskeluteknikka eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa muilla sopivilla tavoilla. Oppilaille ja huoltajalle tulee selvittää yksilöllistettyjen oppimäärien mahdolliset vaikutukset jatko-opintoihin.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetaso määrittelemistä hänen omien edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämistä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Oppimäärää ei voida yksilöllistää ilman erityisen tuen päätöstä. Ennen erityisen tuen päätöstä tehdään pedagoginen selvitys, joka sisältää arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Jos pedagogisessa selvityksessä todetaan, että oppilaan ei tukitoimista huolimatta arvioida saavuttavan oppiaineessa yleisen oppimäärän mukaisia tavoitteita hyväksytysti, oppiaineen oppimäärä yksilöllistetään. Kunkin oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettävien oppiaineiden määrä on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Niiden oppiaineiden, joissa oppilaan oppimäärä on yksilöllistetty, tavoitteet, keskeiset sisällöt, oppilaan edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan oppilaan HOJKSissa. Kunkin oppiaineen opetukselta vastaava opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt. Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteenyleisistä tavoitteista ja sisällöistä, usein myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä soveltamalla. Oppilaan opiskelua voidaan tukea lisäksi sopivilla opiskelumateriaaleilla, -välineillä ja -menetelmillä sekä pedagogisilla järjestelyillä.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistettyjen oppimäärien mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuu ko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi

vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.

- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁴³ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei yhteisenä aineena opeteta toista kotimaista kieltä eikä vierasta kieltä, oppiaineita voidaan yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin siten kuin paikallisessa opetussuunnitelmassa määrätään.

Jos oppilas ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin oppilas siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

Ohjauksellinen ja muu tuki

Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Oppilas elää samanaikaisesti kodin ja koulun vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja koko kouluyhteisön hyvinvointia.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua koulun kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja oppilaiden kanssa. Koulun on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla. Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämistä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää koulun henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja oppilaan oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

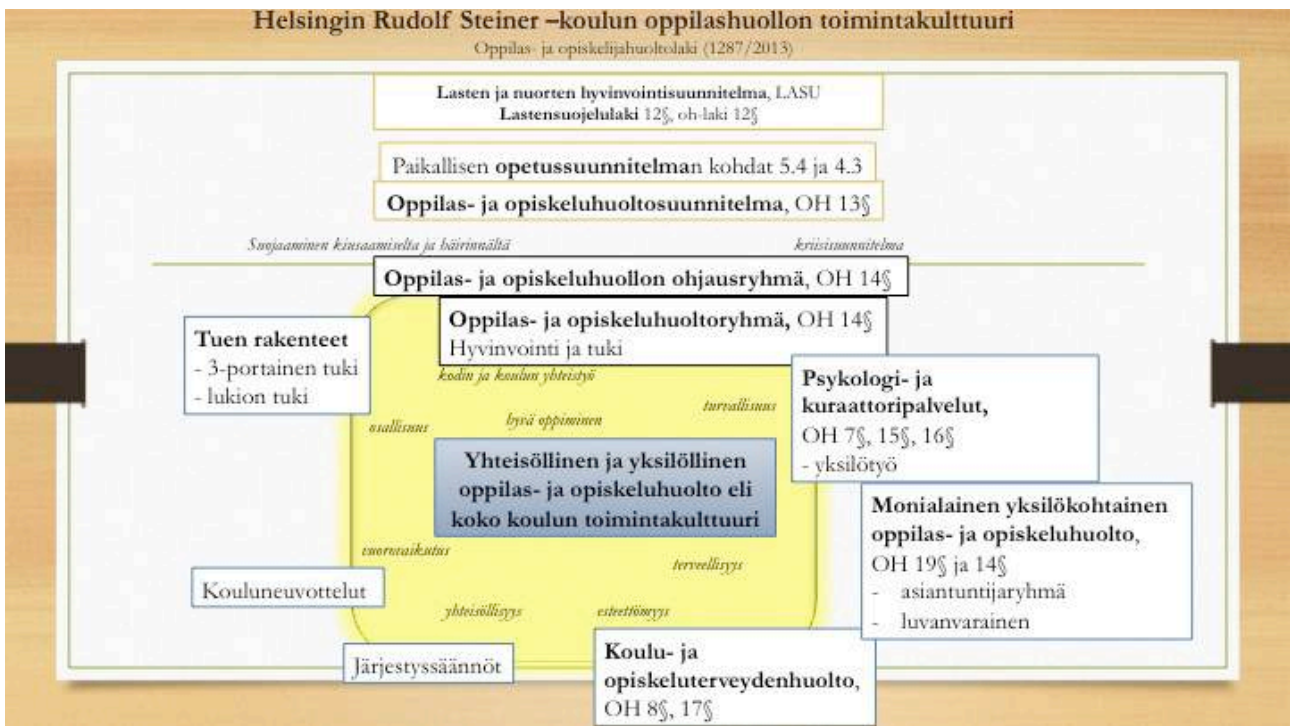
Huoltajille annetaan tietoa opetussuunnitelmasta, opetuksen järjestämisestä, opintoihin liittyvästä arvioinnista, oppilaan tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Kodin ja koulun yhteistyössä seurataan oppilaan poissaoloja. Luvattomista poissaoloista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle. Koulun tulee antaa huoltajille tietoa oppilashuollon toiminnasta sekä kouluyhteisön toimintamalleista ja tiedottamiskäytännöistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen oppilaan tukeen liittyvää asiaa, oppilaan huoltajalle tulee antaa tietoa oppilasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys oppilasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa.

Ensimmäisten vuosiluokkien aikana jatketaan esiopetuksen aikana syntynyttä yhteistyötä ja luodaan pohja myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle. Erilaisia kodin ja koulun vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja tulee kehittää koko perusopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä kouluasteelta toiselle tai muissa siirtymävaiheissa. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kodin ja koulun välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla oppilaan koulunkäyntiä ja hyvinvointia voidaan tukea. Perusopetuksen päättövaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista ongelmista oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa.

Ohjauksen järjestäminen

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada opetuksen lisäksi ohjausta. Ohjaustoiminnan tarkoituksena on tukea oppilaan onnistumista perusopetuksen eri vaiheissa, vahvistaa opiskelutaitoja ja itseohjautuvuutta sekä kehittää oppilaan valmiuksia tehdä opintojaan koskevia valintoja perusopetuksen aikana ja sen jälkeen. Opintojen edetessä työelämään tutustumisen ja tulevaisuuden vaihtoehtojen suunnittelemisen merkitys kasvaa. Ohjauksella vahvistetaan myös yhteistyötaitoja sekä kykyä toimia erilaisissa ryhmissä ja ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä. Ohjauksen tehtävänä on osaltaan estää oppilaiden syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa. Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, esiopetuksen tuottamat valmiudet huomioonottava ja toisen asteen opintoihin ohjaava jatkumo. Ohjauksesta huolehtivat opettajat ja oppilaanohjaaja sekä muu henkilöstö, jotka toimivat yhteistyössä oppilaan koko perusopetuksen ajan ja eri nivelvaiheissa.

Helsingin Rudolf Steiner -koulu
Opiskeluhoitokertomus

salassa pidettävä (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 24§)

Oppilaan / opiskelijan nimi: _____

Nimi	_____
Henkilötunnus	_____
Osoite	_____
Postinumero	_____
Postitoimipaikka	_____
Kotikunta	_____
Huoltajan nimi	_____
Yhteystiedot	_____
Huoltajan nimi	_____
Yhteystiedot	_____

Opiskelukertomukseen kirjataan:

- Asian aihe, koollekutsuja, läsnäolijat
- Opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet
- Tiedot asian käsittelystä opiskeluhoitoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- Kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot
- Toteutuneet toimenpiteet
- Kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- Jos sivulliselle annetaan opiskeluhoitokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivullisille ja millä perusteella tietoja on annettu.

(Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 §)

Suostumus oppilashuoltoasian käsittelyyn

- Annan / annamme luvan oppilaan / opiskelijan koulunkäyntiin liittyvien asioiden käsittelyyn monialaisessa asiantuntijaryhmässä.
- En anna / emme anna lupaa oppilaan / opiskelijan koulunkäyntiin liittyvien asioiden käsittelyyn monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

Mukana voivat olla seuraavat henkilöt:

Paikka, päiväys

Oppilaan / opiskelijan allekirjoitus

Huoltajan / huoltajien allekirjoitus ja nimenselvennös

OHJE POISSAOLOIHIN PUUTTUMISEEN KOULUSSA

OPPILAAN SÄÄNNÖLLISEN KOULUNKÄYNNIN TURVAAMINEN JA TUKEMINEN

Koulusta pois jäänyt lapsi tarvitsee koko kouluyhteisön tukea. Hänelle tulee antaa aikaa ja tilaa tulla uudelleen yhteisön jäseneksi, mahdollisuus tulla kuulluksi ja tuntea, että hänestä välitetään. Koulun aikuisten perustehtävä on tukea jokaista oppilasta tämän kasvussa ja kehityksessä hyvää aikuisuutta kohti.

1. SAIRAUSPOISSAOLO

Osa varhaista tukea on sairauslomien puheeksi ottaminen oppilaan ja huoltajan kanssa. Kun oppilaalla on lukuvuoden aikana viisi poissaolokertaa tai sairauslomia yli 10 päivää, opettajan tulee ottaa asia puheeksi.

Huoltaja (tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava taho):

- o ilmoittaa opettajalle tai luokanohjaajalle lapsensa sairauspoissaolosta viivytyksettä Wilman kautta tai muulla opettajan kanssa sovitulla tavalla

Opettaja / luokanohjaaja:

- o sairauspoissaolosta tiedon saatuaan merkitsee poissaolon Wilmaan ja tiedottaa oppilasta opettavalle opettajalle tai luokanohjaajalle poissaolosta
- o merkitsee Wilmaan loppupäivän poissaolon oppilaan sairastuessa kesken koulupäivän
- o soittaa huoltajalle saman päivän aikana, jos 1.–2. -luokan oppilas ei ole saapunut kouluun eikä huoltaja ole tiedottanut sairauspoissaolosta. Koulu sopii huoltajien kanssa millä tavoin nämä tavoitetaan mahdollisimman hyvin. Näin on hyvä menetellä myös vanhempien oppilaiden osalta.
- o ilmoittaa huoltajalle, jos oppilas sairastuu kesken koulupäivän ja on tarve lähteä kotiin
- o seuraa oppilaan sairauspoissaoloja
- o on yhteydessä huoltajaan ja tarvittaessa kouluterveydenhoitajaan oppilaan ollessa toistuvasti pois sairauden vuoksi
- o informoi ennakkoon tiedossa olevasta oppilaan pidemmästä sairauspoissaolosta oppilashuoltoa
- o ryhtyy toimiin opetuksen järjestämiseksi, kun sairauspoissaolon pituus vaatii sitä

Oppilas:

- o sopii kotiinlähdestä opettajan, luokanohjaajan tai terveydenhoitajan kanssa sairastuessaan kesken koulupäivän
- o on yhteydessä huoltajaansa

2. MUU LUVALLINEN POISSAOLO

Huoltaja (tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava taho):

- o ilmoittaa lapsen yksittäisten tuntiin / yksittäisen päivän poissaolosta opettajalle tai luokanohjaajalle etukäteen
- o hakee luvan lapsensa useamman päivän kestäväan poissaoloon (Lupahakemus perusopetuksesta poissaoloon)
- o valvoo sitä, että lapsi suorittaa koulutehtävänsä myös poissaolon ajalta

Opettaja/luokanohjaaja:

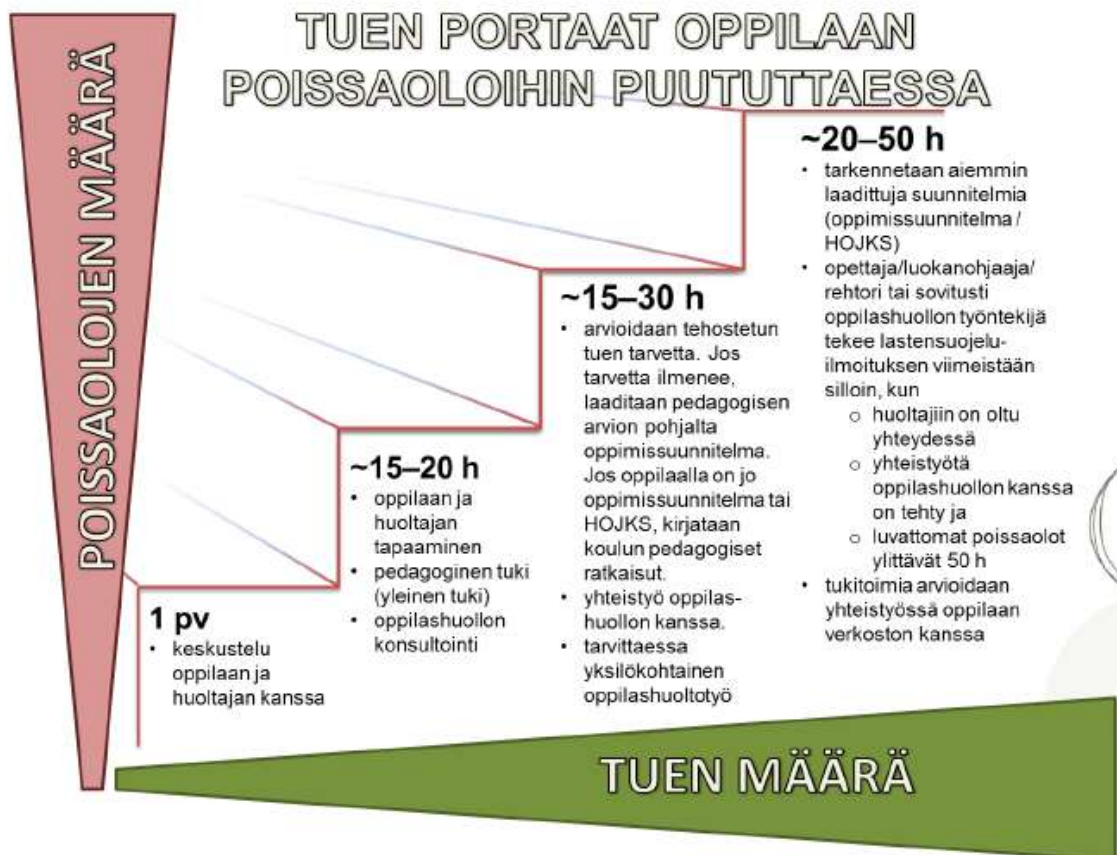
- o mikäli rehtori on delegoinut tehtävän opettajalle, myöntää harkinnan mukaan enintään viiden päivän poissaololuvan
- o antaa tiedon koulutehtävistä, jotka luvallisen poissaolon aikana tulee suorittaa

Rehtori:

- o keskusteltuaan huoltajan kanssa myöntää harkinnan mukaan yli viiden päivän poissaololuvan

Oppilas:

- o pyytää opettajilta hyvissä ajoin tiedon koulutehtävistä, jotka hänen tulee tehdä poissaolonsa aikana

3. LUVATON POISSAOLO

Koulukohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan mitä ja miten koulussa toimitaan opiskeluviihtyvyyden ja turvallisuuden parantamiseksi sekä poissaolojen vähentämiseksi.

Koulussa on syytä edellyttää, että poissaolon aikana tekemättä jääneet työt tehdään ja asiattomat myöhästelyt korvataan opiskellen. Pitkään poissaolleen oppilaan kanssa suunnitellaan aikataulu korvaavien suoritusten tekemiseksi. Tässä yhteydessä opettaja arvioi myös oppilaan tarvitseman pedagogisen tuen.

Opettaja / luokanohjaaja:

- merkitsee poissaolot Wilmaan
- on välittömästi yhteydessä oppilaan huoltajaan (puhelimitse) selvittämättömistä poissaoloista; pyytää selvitystä ja sopii seurannasta
- keskustelee luokanohjaajan kanssa, jos oppilaalle alkaa kertyä useita poissaoloja saman oppiaineen tunnilta
- keskustelee oppilaan kanssa kuunnellen tämän käsitystä tilanteesta (liittyvätkö poissaolot esim. oppimisvaikeuksiin, kaverisuhteisiin, elämäntilanteeseen, ristiriitoihin kotona tai koulussa)
- tekee oppilaan kanssa suunnitelman poissaolojen lopettamisesta ja koulutyöhön palaamisesta
- hyödyntää yleisen tuen tukitoimia (Wilma)
- jos poissaolot jatkuvat em. toimien jälkeen, kutsuu huoltajan ja oppilaan palaveriin, johon pyytää tarvittaessa oppilashuollon palveluiden työntekijän työpariksi. Yhdessä mietitään tarvittavia tukitoimia. Lapselle voi antaa mahdollisuuden kertoa toiveensa siitä, ketkä koululta osallistuvat neuvotteluun.
- tekee yhteistyötä koulun muiden työntekijöiden kanssa, jotta oppilaan kokema turvallisuuden tunne, yhteisöön kuuluminen ja opiskelumotivaatio paranisivat

Aineenopettaja:

- seuraa oppilaiden poissaoloja ja on yhteydessä luokanopettajaan/luokanohjaajaan

Huoltaja (tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava taho):

- keskustelee lapsensa kanssa poissaolon syistä
- huolehtii omalla toiminnallaan, että luvattomat poissaolot loppuvat
- kirjaa poissaolot luvattomiksi
- on yhteydessä opettajaan / luokanohjaajaan
- on tarvittaessa yhteydessä oppilashuollon palveluiden työntekijään (kuraattori, koulupsykologi, terveydenhoitaja)

Oppilas:

- keskustelee opettajan / luokanohjaajan kanssa ja kertoo oman käsityksensä poissaolostaan sekä kertoo näkemyksensä kuka voisi auttaa häntä poissaolojen vähentämisessä.
- tekee opettajan kanssa suunnitelman tukemaan säännöllistä koulunkäyntiä

Koulun monialainen toiminta:

- poissaolojen jatkuessa opettaja / luokanohjaaja keskustelee asiasta oppilashuollon palveluiden henkilöstön kanssa
- asiaa voidaan käsitellä pedagogiselta kannalta perusopetuslain mukaisessa moniammatillisessa kokouksessa (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki)
- mahdollinen yksilökohtaisen oppilashuollon tarve arvioidaan ja tukea toteutetaan arvion mukaisesti
- tarvittaessa konsultoidaan lastensuojelua (lastensuojelun päivystyspuhelin)
- ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä koulun on oltava yhteydessä lapsen huoltajiin. Vaikka huoltaja vastustaisi ilmoituksen tekemistä, on huoltajia silti hyvän toimintakulttuurin luomiseksi kuuluttava ja tiedotettava
- opettaja/luokanohjaaja, rehtori tai sovitusti oppilashuollon työntekijä tekee lastensuojeluilmoituksen **viimeistään** silloin, kun huoltajiin on oltu yhteydessä ja luvattomat poissaolot ylittävät tämän jälkeen edellä mainituista toimenpiteistä huolimatta 50 h. Toisaalta on tärkeää, että vaikka poissaolotunteja olisi alle tämän ohjeellisen rajan, mutta opettajalla on huoli lapsen tilanteesta, hän tekee ilmoituksen.
- jos oppilaan koulusta tulleet lastensuojeluilmoitukset ovat olleet lastensuojelutarpeen selvittämisen käynnistäjinä, tulee koulun osallistua lapsen tuen suunnitteluun ja toteutukseen
- yhteistyötä lastensuojelun kanssa jatketaan, kunnes oppilaan koulunkäynti säännöllistyy sekä huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä vähenee.

KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMISEN JA ENNALTAEHKÄISYN TOIMINTAMALLI Helsingin Rudolf Steiner -koulu

MITÄ KOULUKIUSAAMINEN ON?

Kiusaamisella tarkoitetaan yhteen ja samaan oppilaaseen kohdistuvaa toistuvaa, tahallisen vihamielistä toimintaa. Sille on ominaista osapuolten epätasapaino, jolloin kiusattu joutuu puolustautumaan tai on avuton kiusaajaa tai kiusaajia vastaan. Kiusaaminen voi olla fyysistä, sanallista tai henkistä. Kiusaaminen on ryhmäilmiö, oppilaat osallistuvat kiusaamiseen erilaisissa rooleissa.

Kiusaamista on esimerkiksi

- * toistuva töniminen, lyöminen, tavaroiden tuhoaminen tai piilottaminen
- * toistuva pilkkaaminen, nimittely, haukkuminen, uhkailu, pahan puhuminen
- * toistuva syrjiminen tai yksin jättäminen, vähättelevä kohtelu, loukkaavat ilmeet ja eleet

Kiusaamista ei ole

- * jos kaksi suunnilleen yhtä vahvaa oppilasta tappelee keskenään
- * jos joku satunnaisesti tönäisee tai joskus haukkuu

Kiusatuksi voi joutua kuka tahansa – kiusaaminen ei ole ”vain leikkiä”.

KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY

KOKO KOULUN ASIA:

- * Päätetään yhteisesti, että kiusaamista ei hyväksytä meidän koulussa
- * Olennaista on yhteinen halu lopettaa kiusaaminen, kaikki sitoutuvat yhteiseen päämäärään – opettajat, oppilaat, vanhemmat, koulun henkilökunta
- * Kiusaamisen tuomitsemisesta tulee muodostua jokapäiväinen asenne
- * Kiusaamisen vastustaminen liitetään opetussuunnitelmaan, asiaa voidaan käsitellä monipuolisesti eri oppitunneilla
- * Kiusaamista koskevista säännöistä ja toimintatavoista tiedotetaan vanhemmille
- * Kampanjat, teemapäivät, tiedon hankinta, kouluttautuminen

LUOKKAYHTEISÖN ASIA:

- * Laaditaan kiusaamisen vastaiset säännöt
- * Ymmärryksen lisääminen kiusaamisesta ryhmäilmiönä ja ryhmän vastuusta
- * Uusien oppilaiden vastaanottamisessa tärkeää luokkatovereiden auttavainen suhtautuminen ja yhteenkuuluvuuden tunteen synnyttäminen
- * Keskustelu vanhempainilloissa

VERTAISSOVITTELU KIUSAAMISEN EHKÄISYSSÄ:

VERSO eli vertaissovittelu on ratkaisukeskeisyyteen pohjautuva menetelmä, joka tarjoaa vaihtoehtoisen ja vapaaehtoisen tavan ratkaista oppilaiden välisiä ristiriitoja koulun arkipäivässä. Sovittelulla puututaan mieltä pahoittavaan toimintaan mahdollisimman varhain. Sovittelu on tutkitusti ennalta ehkäisevä, kiusaamista vähentävä mahdollisuus. Siinä ei etsitä syy-

listä, siinä opetellaan kuuntelemaan ja empatiakyky kasvaa. Koulumme on kouluttanut sekä opettajia että oppilaita. Neljännessä luokasta alkaen jokaiselta luokalta on koulutettu vähintään kaksi sovittelijaoppilasta eli verso-oppilasta. Uusia perehdytetään tarpeen mukaan lukuvuoden aikana. Sovittelu on vapaaehtoista, luottamuksellista ja puolueetonta.

OHJE OPPILAALLE: MITEN TOIMIT, JOS NÄET KIUSAAMISTA

- * Kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua, vaan se on avain sekä kiusaajan että kiusatun auttamiseen.
- * Kerro aikuiselle, kun huomaat toveriasi kiusattavan tai jos olet itse kiusattu.
- * Ole kiusatulle kaveri, älä jätä yksin. Ota syrjään jätetty mukaan leikkiin ja kaveriporukoihin.
- * Rohkaise kiusattua kertomaan kiusaamisesta jollekulle aikuiselle, voit myös itse tarjoutua kertomaan hänen puolestaan.
- * Kiusaamistilanteessa sano päättäväisesti ja tarkasti mistä et pidä: ”Jätä minut rauhaan, koska en pidä siitä että sinä...”
- * Lähde pois kiusaajan luota.

OHJE VANHEMMILLE: MITEN TOIMIT, JOS KUULET KIUSAAMISESTA

Jos lapsesi kertoo tulevansa toistuvasti kiusatuksi koulussa, ota se vakavasti ja ilmoita asiasta opettajalle. Aina lapsi ei suoraan kerro kiusaamisesta. Kiusaamista on syytä epäillä, jos ilmenee koulupelkoa tai kouluhaluttomuutta, toistuvia fyysisiä vaivoja kuten päänsärkyä tai vatsakipuja. Vanhempien tukea ja apua tarvitaan myös kiusaamistapausten selvittelyssä.

VÄLITUNTIVALVONTA

Kiusaamista vähentää selvästi aikuisten riittävä läsnäolo ja saatavuus esimerkiksi välitunneilla. Aikuisten paikallaolo mahdollistaa myös välittömän puuttumisen mahdolliseen kiusaamistilanteeseen.

TOIMENPITEET KIUSAAMISTAPAUKSESSA

Kiusaamiseen puututaan aina, kun sitä havaitaan.

Oppilailla ja kodeilla vastuu on kertoa havaitsemastaan kiusaamisesta.

Koulussamme käytetään KiVa-koulu-ohjelmaa kiusaamisen ehkäisemisessä ja selvittelyssä.

1. Luokanopettaja/-valvoja

Luokanopettaja/-valvoja puuttuu kiusaamistilanteeseen aina akuutissa vaiheessa. Hän selvittelee kaikki tietoonsa tulleet tapaukset, sovittelee konfliktitilanteet ja ilmoittaa asianosaisille. Opettaja arvioi kokonaistilanteen ko. oppilaan kohdalla. Mikäli kyse on pitkäaikaisesta kiusaamisesta, hän ottaa yhteyttä selvittelytiimiin.

2. Selvittelytiimi

Selvittelytiimiin voi kuulua: rehtori, opettajia, koulupsykologi, koulukuraattori ja terveydenhoitaja. Selvittelytiimi käsittelee tietoon saatetun tapauksen mahdollisimman pian. Ensin pyritään hankkimaan kiusaamistilanteista mahdollisimman yksityiskohtaiset tiedot. Selvittelytiimi keskustelee kiusaamisen eri osapuolien kanssa erikseen. Kiusaajien puhuttelussa voidaan käyttää apuna erillistä puhuttelumallia. Kiusatun sekä kiusaavan oppilaan tuen tarve arvioidaan ja käynnistetään. Kiusaamistapausten käsittely kirjataan ja asianosaiset allekirjoittavat oman sitoutumisensa. Selvittelytiimi ottaa yhteyttä vanhempiin ja tarvittaessa oppilashuoltoryhmään. Puhuttelun yhteydessä sovitaan seurantakeskustelun ajankohta.

3. Seuraamukset jos kiusaaminen ei lopu

Rangaistukset määrätään normaalin kurinpitomenettelyn mukaisesti. Mikäli koulun keinot eivät riitä, otetaan yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluviranomaisiin.

4. Luokkatasolla: Ryhmäprosessin ohjaaminen

Koska kiusaamisessa on kyse ryhmäprosessista, voidaan kiusaamistapausten hoitoa jatkaa puhutteluiden jälkeen luokassa erilaisten rooliharjoitusten ja keskustelujen avulla.

Kiusaamistapausten ilmitulemistä varmistetaan tarvittaessa tehtävillä luokka- tai koulukoh-
taisilla kyselyillä.

Terveydenhoitaja kysyy kiusaamisesta vuosittain terveystarkastusten yhteydessä.

Nettikiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen

Mistä tunnistaa nettikiusaamisen?

Nettikiusaamisen tunnusmerkkejä ovat pilkkaavat ja uhkaavat viestit; juorujen ja henkilökohtaisten tietojen välittäminen; valokuvien levittäminen ja manipulointi tai valeprofiili; toisen nimellä esiintymien; sulkeminen ryhmän ulkopuolelle; toisen salasanojen käyttö.

Nettikiusaamisen ennaltaehkäisy

Koulu järjestää säännöllisin väliajoin luokkakohtaiset netinkäytön infot esim. yhteistyössä MLL:n kanssa. Opettajia koulutetaan tunnistamaan kiusaaminen, puhumaan siitä oppilaille ja vanhemmille. Koulun tulee osata asiattomista viesteistä alustavasti haarukoida mahdollinen kunnianloukkaus tai yksityiselämän loukkaus. Koulun tulee yhteisöllisen oppilashuollon nimissä saattaa koko kouluyhteisö toimimaan nettikiusaamista vastaan.

Vanhempien tulee saada tietoa vanhempainilloissa ja luokanopettajien tulee puhua luokalle ilmiöstä. Luokalle voidaan laatia nettikiusaamisen vastaiset säännöt. Oppilaita, niin kiusattua kuin kiusaamisen havaitsijaa kannustetaan kertomaan kiusaamisesta opettajalle tai oppilashuollon henkilöstölle.

Koulu järjestää yhteisiä vanhempainiltoja, kampanjoita, teemapäiviä. Vanhempien tuki on olennainen.

Miten toimia kun havaitaan nettikiusaamista?

Kun kiusaamista esiintyy, sovelletaan siihen 0-toleranssia.

Nettikiusaamisessa on erotettava koulun ulkopuolella ja kouluaikana tapahtuva tai vaikuttava kiusaaminen. Kiusaamisesta on aina informoitava osapuolten huoltajia. Koulun ulkopuolella ja vain vähäisessä määrin kouluaikana vaikuttavaa kiusaamisen käsittelyä pitää pohtia ensin (luokan)opettajan, kuraattorin ja rehtorin kanssa. Koulu käsittelee ensisijaisesti vain sellaisia tapauksia, jotka on tehty kouluaikana, mutta myös sellaista koulun ulkopuolella tehtyä kiusaamista, jonka vaikutus kouluaikana on häiritsevää ja vahingollinen.

Aikuinen, joka havaitsee kiusaamisen, keskustele kiusaamisesta oppilaan luokanopettajan kanssa. Oppilaiden kuulemisen on tapahduttava välittömästi. Kutsutaan koolle selvittelypalaveri johon kuuluu esim. opettaja, kuraattori ja rehtori. Sekä kiusatun että kiusaajan huoltajia informoidaan.

Tärkeänä toimijana on myös Verso-ryhmä.

Kuultuaan osapuolia ja mikäli syyllinen löytyy ja myöntää tekonsa kokoontuu oppilashuollon jäsenet esim. kuraattori ja psykologi yhdessä opettajan ja rehtorin kanssa.

Seuraamukset

Seuraamukset mietitään oppilaiden hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta tarkoituksenmukaisiksi yhdessä moniammatillisen oppilashuollon kanssa.

Rangaistukset määrätään kurinpitomenettelyn mukaisesti. Jos tapaus täyttää rikoksen merkit, ei koulu voi sitä käsitellä muuna kuin kiusaamisena. Koulun tulee vastuuttaa huoltajia mahdollisen rikollisen toiminnan tutkituttamisesta poliisilla.

Somekiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn toimintamalli
Helsingin Rudolf Steiner – koulu

Esimerkki kiusaamisesta:

Lukuvuonna 2014-2015 monissa luokissa aina 3. luokasta lukioon toistui seuraavanlaisia tapahtumia: Oppilaat olivat ladanneet kännykkäänsä Whatsapp –nimisen palvelun ja perustivat luokkakohtaisia ryhmiä, joista jätettiin 1-3 oppilasta ulkopuolelle. Kouluaikana näistä oppilaista otettiin kuvia ilman lupaa ja lähetettiin Whatsappiin. Kuvia usein myös muokattiin tai niihin lisättiin pilkkaavia kommentteja. Usein tapahtumaketju lähti purkautumaan jonkun vanhemman tarkistettua lapsensa puhelimen ja ilmoitettua asiasta kouluun.

Mistä tunnistaa nettikiusaamisen?

Nettikiusaamisen tunnusmerkkejä ovat pilkkaavat ja uhkaavat viestit; juorujen ja henkilökohtaisten tietojen välittäminen; valokuvien levittäminen ja manipulointi tai valeprofiili; toisen nimellä esiintymien; sulkeminen ryhmän ulkopuolelle; toisen salasanojen käyttö.

Nettikiusaamisen ennaltaehkäisy

Koulu järjestää säännöllisin väliajoin luokkakohtaiset netinkäytön infot esim. yhteistyössä MLL:n kanssa. Opettajia koulutetaan tunnistamaan kiusaaminen, puhumaan siitä oppilaille ja vanhemmille. Koulun tulee yhteisöllisen oppilashuollon nimissä saattaa koko kouluyhteisö toimimaan nettikiusaamista vastaan.

Vanhempien tulee saada tietoa vanhempainilloissa ja luokanopettajien tulee puhua luokalle ilmiöstä. Luokalle voidaan laatia nettikiusaamisen vastaiset säännöt. Oppilaita, niin kiusattua kuin kiusaamisen havaitsijaa kannustetaan kertomaan kiusaamisesta opettajalle tai oppilashuollon henkilöstölle.

Koulu järjestää yhteisiä vanhempainiltoja, kampanjoita, teemapäiviä. Vanhempien tuki on olennainen.

Miten toimia kun havaitaan nettikiusaamista?

Kun kiusaamista esiintyy, sovelletaan siihen 0-toleranssia.

Nettikiusaamisessa on erotettava koulun ulkopuolella ja kouluaikana tapahtuva tai vaikuttava kiusaaminen. Kiusaamisesta on aina informoitava osapuolten huoltajia. Koulun ulkopuolella ja vain vähäisessä määrin kouluaikana vaikuttavaa kiusaamisen käsittelyä pitää pohtia ensin (luokan)opettajan, kuraattorin ja rehtorin kanssa. Koulu käsittelee sellaisia tapauksia, jotka on tehty kouluaikana, mutta myös sellaista koulun ulkopuolella tehtyä kiusaamista, jonka vaikutus kouluaikana on häiritsevää ja vahingollinen.

Aikuinen, joka havaitsee kiusaamisen, keskustelee kiusaamisesta oppilaan luokanopettajan kanssa. Oppilaiden kuulemisen on tapahduttava välittömästi. Tämän jälkeen kutsutaan koolle selvittelypalaveri johon kuuluu esim. opettaja, kuraattori ja rehtori. Kiusaamisen osapuolten huoltajia informoidaan asiasta mahdollisimman pian.

Tärkeänä toimijana on myös vertaissovittelun Verso-ryhmä ja kiusaamisen vastainen KIVA-ryhmä. Tarpeen vaatiessa avuksi tulevat oppilashuollon jäsenet esimerkiksi kuraattori ja psykologi yhdessä opettajan ja rehtorin kanssa.

Seuraamukset

Seuraamukset mietitään oppilaiden hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta tarkoituksenmukaisesti yhdessä moniammatillisen oppilashuollon kanssa.

Rangaistukset määrätään kurinpitomenettelyn mukaisesti. Jos tapaus täyttää rikoksen merkit, ei koulu voi sitä käsitellä muuna kuin kiusaamisena. Koulun tulee vastuuttaa huoltajia mahdollisen rikollisen toiminnan tutkituttamisesta poliisilla.

Tärkeimmät toimijat:

opettajat

oppilashuolto

Verso-ryhmä

KIVA-ryhmä

vanhemmat

rehtori

poliisi

Helsingin Rudolf Steiner -koulu
Kriisivalmiussuunnitelma
23.10.2015

Sisällysluettelo

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO.....	4
1 Oppilas- ja opiskelijahuolto kuuluu kaikille	4
1.1. Moniammatillinen oppilas- ja opiskelijahuoltotyö.....	4
1.2 Oppilas- ja opiskelijahuollon tehtävä	5
1.3 Yhteistyö lastensuojelun ja terveydenhuollon kanssa.....	5
1.4 Luottamuksellisuus	6
1.5 Luokanopettaja / erityisopettaja / luokanvalvoja oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän kokouksessa	6
1.6 Oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä	6
1.7 Yksilöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto ja kirjaaminen	7
1.8 Yhteisöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto	7
2 Asiantuntijuus oppilashuollossa	7
2.1 Koulun psykologi.....	7
2.2 Koulun pedagoginen lääkäri ja taiteelliset terapiat	7
2.3 Kuraattori	8
2.4. Erityisopettaja	8
2.5. Oppilaanohjaaja	9
2.6. Kouluterveydenhoitaja	9
2.7 Rehtori	9
3 Pedagogisten asiakirjojen käsittely oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmässä	10
3.1 Yksityisyyden kunnioittaminen oppilashuollossa.....	10
3.2 Kriisityö koulussa.....	11
3.3 Luvattomiin poissaoloihin puuttuminen	11
Liite 1	13
Liite 2	15
Liite 3	20
Liite 4	23
Liite 5	24
Liite 6	25
Liite 7	37
Liite 8	37
Liite 9	41
Liite 10.....	45
Liite 11.....	50
Tärkeitä yhteystietoja.....	53
Helsingin Rudolf Steiner –koulun kriisiryhmä.....	53
Yksityiskoulujen kriisityön tukiryhmä	53
Toimintaohjeet kriisitilanteissa.....	54
A. 4.1 Onnettomuus tai sairaus.....	54
4.1.1 Vakava onnettomuus koulussa.....	54
4.1.2 Vakava onnettomuus muualla kuin koulussa.....	55
4.1.3 Oppilaan/työtoverin vakava sairaus.....	55
B.	55
C. 4.2 Kuolema	55
4.2.1 Oppilaan kuolema koulussa.....	55
4.2.2 Opettajan tai koulun henkilökuntaan kuuluvan henkilön kuolema	56
4.2.3 Oppilaan lähiomaisen kuolema.....	57
D. 4.3 Itsemurhatilanteet	57
4.3.1 Itsemurhauhkailu.....	57

4.3.2	Itsemurha.....	58
4.3.3	Itsemurhayritys.....	59
E.	4.4 Perheväkivaltatilanteet.....	59
4.4.1	Lapsi kertoo kotonaan tapahtuvasta perheväkivallasta.....	59
4.4.2	Lapsen vanhempi kertoo perheessään tapahtuvasta väkivallasta.....	59
4.4.3	Tieto perheväkivallasta/epäilystä tulee ilmi muuta kautta kuin lapsen tai vanhemman kertomana.....	60
F.	4.5 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.....	60
4.5.1	Lapsi kertoo asiasta itse.....	60
4.5.2	Lapsen käytös ja oireet viestittävät ongelmista.....	61
G.	4.6 Kouluväkivalta.....	61
4.6.1	Uhkaava väkivaltatilanne koulussa.....	61
H.	4.7 Päihdetapaukset.....	62
4.7.1	Oppilasta koskeva päihde-epäily.....	62
4.7.2	Oppilas kertoo toisen oppilaan päihteiden käytöstä.....	62
4.7.3	Huoltaja kertoo oppilaan päihteiden käytöstä.....	62
4.7.4	Päihtynyt huoltaja koulussa.....	62
4.7.5	Muut epäselvät huoltajan toimintaan liittyvät tilanteet.....	62
4.7.6	Henkilökunnan päihteiden käyttö.....	62
	Taustatietoa kriiseistä ja henkisestä tuesta.....	63
	Kriisiryhmän tehtävät.....	64

Tärkeitä yhteystietoja

Yleinen hätänumero	112
Sosiaalipäivystys 24h	020 696 006
Lastensuojelu (klo 8.15-16.00)	09 3107 3175
Kriisipäivystys 24h (Helsingin kaupunki)	09 3104 4222
Nuorten turvatalo (SPR, Helsinki)	09 622 4322
Laakson terveysasema	09 310 47810
Lääkärikeskus Dextra, Munkkivuori	020 331 805
Myrkytyskeskus	09 471 977
MLL, lasten ja nuorten puhelin	116 111
Vartiontiliike G4S	020 428 2000
Nuorisoasema (päihteet ym. neuvonta)	040 688 3377

Helsingin Rudolf Steiner –koulun kriisiryhmä

Esa Tuominen, rehtori (050 3300 846)
Vesa Aaltonen, apulaisrehtori (050 3224 454)
Heikki Kiiski, rehtoria avustava opettaja (050 463 4315)
Eeva Basdekis, päiväkodin hallinnollinen johtaja (050 540 1920)
Tarja Furu, pedagoginen lääkäri (09 477 81 142, paikalla ma ja to)
Kati Kivisaari, erikoispsykologi (045 7731 3129)
Heidi Mäkelä, koulukuraattori (045 7734 8413, paikalla ma-ke ja joka toisen viikon to)
Jennifer Westerlund, kouluterveydenhoitaja A-koulu (050 310 5631)
Aino Harjula, kouluterveydenhoitaja CD-koulu (040 336 0190, paikalla maanantaisin)

Yksityiskoulujen kriisityön tukiryhmä

Yksityiskoulujen kriisityön tukiryhmän tarkoituksena on tukea ja täydentää koulun omaa kriisityötä yksittäistä koulua kohtaavassa, vakavassa kriisitilanteessa. Koulu yhteisöä koskevat vakavat kriisitilanteet voivat olla esimerkiksi:

- Oppilaan tai koulun työntekijän kuolema
- Vakava onnettomuus tai onnettomuuden uhka; tulipalo, räjähdys, liikenneonnettomuus, ulkopuolisten aiheuttama uhka
- Vakava väkivaltatilanne tai sen uhka

Yksittäistä koulua, koulu yhteisöä, koulun lähialuetta tai oppilaan/opiskelijan asuin aluetta koskeva kriisi vaikuttaa jonkin aikaa koko koulun toimintaan, vaikka tapahtuma ei varsinaisesti koskettaisi yhtä luokkaa, oppilasryhmää tai yksittäistä oppilasta. Lisäksi tulee huomioida, että kansainväliset vakavat kriisitilanteet voivat vaikuttaa oppilaisiin/opiskelijoihin. Koulun kriisitilanteiden hoidosta sekä yhteydenotoista kriisityön tukiryhmään vastaa koulun rehtori. Jokaisella koululla on oma päivitetty kriisisuunnitelmansa, joka sisältää tiedot koulun kriisiryhmän jäsenistä, vastuuhenkilöistä sekä koulun oman toimintasuunnitelman erilaisten kriisitilanteiden varalta.

Kriisityön tukiryhmän muodostavat neljä psykologia ja kuraattoria, jotka ovat perehtyneet kriisityöhön. Ryhmän jäsenet ylläpitävät kriisityön osaamistaan kouluttautumalla. Kriisityön tukiryhmä toimii työpareittain. Jokainen pari päivystää vuorollaan. Työpari voi konsultoida koulun henkilökuntaa tarvittaessa, suunnitella toimintaa koulun oman kriisiryhmän kanssa sekä vetää oppilasryhmille ja/tai henkilökunnalle suunnattua kriisin jälkipuintia tai muita keskusteluja.

YHTEYDENOTOT JA TOIMINTATAVAT:

1. Kriisin sattuessa koulun oma kriisiryhmä kokoontuu rehtorin johdolla. Ryhmässä sovitaan yhteydenotosta yksityiskoulujen kriisityön tukiryhmään.
2. Rehtori ottaa yhteyttä tukiryhmän koordinaattori Kati Kivisaareen p. 045 7731 3129, joka välittää tiedon tukiryhmän päivystäjäparille.
3. Päivystäjä ottaa mahdollisimman pian yhteyttä rehtoriin, jolloin sovitaan jatkotoimista.
4. Päivystäjän tarvitsemat tiedot:
 - o Mitä on tapahtunut (kenelle, missä, milloin). Kaikki tiedot, jotka ovat koulun käytettävissä sillä hetkellä.
 - o Mitä omaisten/huoltajien kanssa on sovittu asian käsittelystä koulussa.
 - o Mitä koululla on jo tehty tapahtuneen johdosta.
 - o Keihin on oltu yhteydessä tapahtuneen johdosta (työterveyshuolto, seurakunta, jne.).
 - o Mihin kriisityön tukiryhmältä toivotaan apua.
5. Päivystäjän kanssa sovitaan jatkotoimenpiteistä.

KRIISITYÖN TUKIRYHMÄN TYÖMUOTOJA OVAT:

- Konsultaatio sovitusti koululla esimerkiksi kriisiryhmälle tai konsultaatio puhelimitse.
- Jälkipuintikeskustelu luokalle/oppilasryhmälle/henkilökunnalle.
- Mahdollinen apu keskusteluihin vanhempien kanssa

Toimintaohjeet kriisitilanteissa

Ensisijainen toimintavastuu on aina ensimmäisenä paikalla olevalla tai tiedon saaneella aikuisella. Kuitenkin kokonaisvastuu on aina koulun rehtorilla. Koulussa työskentelevien aikuisten tulee etukäteen miettiä henkilökohtaiset keinot säilyttää toimintakyky yllättäen tulevassa kriisitilanteessa!

1. Hätäensiapu, tilanteen rauhoittaminen, läsnä olevien turvallisuus
2. Tiedottaminen rehtorille tai jollekin kriisiryhmän jäsenelle
3. Rehtori tai tiedon saanut kriisiryhmän jäsen kutsuu kriisiryhmän koolle

A. 4.1 Onnettomuus tai sairaus

4.1.1 Vakava onnettomuus koulussa

Anna ensiapua ja tiedota!

Kyseisen koulun rehtorille tiedotetaan ensimmäiseksi seuraavista asioista:

- Mitä on tapahtunut
- Ketä tapaus koskee
- Miten on jo toimittu

Koulun rehtori

- Kutsuu koolle kriisiryhmän
- Informoi harkintansa mukaan oppilaita tapahtuneesta (tuki tälle kriisiryhmältä)
- Ilmoittaa koulussa tapahtuneesta onnettomuudesta kotiin (kuoleman tapauksessa onnettomuudesta ilmoittaa sairaala, poliisi tai pappi)
- Informoi koulun henkilökuntaa
- Vastaa tiedottamisesta koulun ulkopuolelle

Kriisiryhmä

- Sopii jatkotoimenpiteistä
- Päättää tavan, miten asia kerrotaan koulun muille oppilaille ja suunnittelee, miten voidaan estää turhien huhujen leviäminen
- Ratkaisee, mikä on luokanopettajan, luokanvalvojan, muiden opettajien, esikoulun opettajien sekä iltapäivätoiminnan ohjaajien osuus tiedottamisessa, koska he toimivat kokoajan oppilaiden ja luokkien kanssa

4.1.2 Vakava onnettomuus muualla kuin koulussa

- Rehtorille tieto, mitä todella on tapahtunut
- Rehtori/kriisiryhmä päättää informaatiosta henkilökunnalle ja oppilaille
- Asian käsittely luokassa (luokanopettaja/luokanvalvoja)

4.1.3 Oppilaan/työtoverin vakava sairaus

- Rehtori/kriisiryhmä sopii oppilaan ja huoltajan / sairastuneen työtoverin kanssa, mitä muille oppilaille/työtovereille kerrotaan; sairaan omaa mielipidettä on kunnioitettava
- Opettajille ensiapuohjeita kriittisten tilanteiden varalle
- Rohkaistaan koulu-/työtovereita pitämään yhteyttä sairaaseen
- Sairaustapauksista pyritään keskustelemaan luontevasti, mikäli siihen on asianomaisten henkilöiden lupa

B.

C. 4.2 Kuolema

4.2.1 Oppilaan kuolema koulussa

- Ilmoitus rehtorille; tarkistettava tiedon oikeellisuus
- Rehtorilla kokonaisvastuu ja tiedotusvastuu, ellei kriisiryhmä päättää toisin

Välittömästi kuolemantapauksen jälkeen:

- Jos kuolema on tapahtunut koulussa tai koulumatkalla, rehtori on yhteydessä poliisiin tai lääkäriin, joiden tehtävänä on kuolinviestin vieminen omaisille henkilökohtaisesti
- Tämän jälkeen rehtori on yhteydessä kuolleen oppilaan kotiin

- Suruvalittelut
- Koulun toimenpiteistä sopiminen vanhempien toivomusta kunnioittaen
- Kuolemasta on lupa kertoa luokalle, kuolintavasta ei.

Vanhempien suostumuksella

- Rehtori tiedottaa tapahtuneesta opettajille ja henkilökunnalle
- Mikäli kuolleella oppilaalla on sisaruksia koulussa joku kriisityöryhmän jäsen tai muu soveltuva henkilö hakee heidät luokista rauhalliseen huoneeseen, jossa kuolemantapauksesta kerrotaan. Mikäli mahdollista sama henkilö saattaa sisarukset kotiin ja toimii yhteyshenkilönä surevaan kotiin.
- Luokanopettaja, rehtori tai kriisiryhmän jäsen kertoo luokalle tapahtuneesta ja huolehtii siitä, että asiaa käsitellään riittävästi ennen kotiinlähtöä.
 - o Kerro avoimesti ja konkreettisesti tapahtuneesta.
 - o Anna oppilaiden puhua ajatuksistaan ja tunteistaan.
 - o Tarvittaessa tarkista, että oppilaat eivät mene tyhjiin kotiin.
- Rehtori, kriisiryhmän jäsen tai kriisiryhmässä nimetty opettaja kertoo tapahtuneesta muille luokille
- Rehtori/kriisiryhmä tiedottaa oppilaiden koteihin/vanhemmille etukäteen, että kotona tiedetään, millaisen surun kanssa oppilas tulee kotiin
- Tarvittaessa vanhempainilta muutaman päivän jälkeen

Opettajakunnassa sovittavia toimenpiteitä

- Koulun lippu puolitankoon
- Järjestetään yhteinen muistotilaisuus
- Asetetaan kuolleen oppilaan luokassa hänen pulpetilleen esim. palava kynttilä
- Sovitaan vanhempien kanssa koulutoverien ja opettajien osallistumisesta hautajaisiin
- Jos oppilaat osallistuvat hautajaisiin, tiedotetaan hautajaisista oppilaiden koteihin
- Keskustellaan hautajaisista koulussa
- Oppilaan / oppilaan omaisten muistaminen kirjein, runoin, kukkasin
- Haudalla käynti
- Mikäli oppilaan kuolema tapahtuu loman aikana, on syytä pitää jälkeensä muistotilaisuus

4.2.2 Opettajan tai koulun henkilökuntaan kuuluvan henkilön kuolema

Välittömästi kuolemantapauksen jälkeen:

- Rehtori on yhteydessä kuolleen henkilön omaisiin
- Suruvalittelut
- Koulun toimenpiteistä sopiminen omaisten toivomusta kunnioittaen

Omaisten kanssa sopien

- Rehtori tiedottaa tapahtumasta työtovereille. Jos mahdollista, kuolleelle henkilölle erityisen läheinen työyhteisön jäsen saa tiedon etukäteen kahdestaan.

- Rehtori tai sovitusti kriisityöryhmän jäsen kertoo kuolleen opettajan luokalle tapahtuneesta.
- Muille luokille tapahtuneesta kertoo joko luokanopettaja/valvoja tai joku kriisityöryhmän jäsenistä.
- Tiedottaminen oppilaiden koteihin esim. kirjeitse tai vanhempainillassa.

Yhteisesti sovittavat toimenpiteet:

- Koulun lippu puolitankoon
- Muistotilaisuus ja hiljainen hetki kuolleen muistoksi
- Muistetaan surevia omaisia, adressi
- Sovitaan työtovereiden ja oppilaiden osallistumisesta hautajaisiin
- Tarvittaessa tiedotetaan hautajaisista oppilaiden koteihin ja valmistaudutaan hautajaisiin keskustelemalla koulussa
- Kunnioitetaan vainajan tahtoa

4.2.3 Oppilaan lähiomaisen kuolema

Kun tieto kuolemantapauksesta on saapunut koululle, pyydetään lupa oppilaalta/omaisilta kertoa asiasta luokalle ja oppilasta opettaville opettajille

Yhteisesti sovittavat toimintatavat

- Huomioidaan oppilaan suru esim. muutamalla sanalla, laululla, kukkasin, yhteisesti tehdyllä kortilla
- Luokassa surun käsitteleminen (kirjoittamalla, leikkimällä, piirtämällä)
- Adressin tai kukkien lähettäminen kotiin hautajaispäivänä

Tukiverkostot

- On tärkeää, ettei oppilas jää pois sosiaalisista kontakteista ja arkirutiineista
- Jos oppilas jää pois koulusta, eikä kotoa ole otettu yhteyttä kouluun, opettaja soittaa kotiin kuten tavallisestikin ollessaan huolissaan oppilaasta
- Jos oppilaan käytöksessä tai ulkonäössä tapahtuu muutos tai opettaja on muuten huolissaan hänestä, on hyvä ottaa yhteyttä psykologiin tai terveydenhoitajaan
- Keskittyminen tai koulusuoriutumisen voi olla surun vuoksi vaikeaa - lapsi tarvitsee aikaa
- HUOM. Oppilas saattaa pystyä puhumaan läheisen kuolemasta vasta vuosien päästä.

D. 4.3 Itsemurhatilanteet

4.3.1 Itsemurhauhkailu

Suhtauduttava aina vakavasti

- Jos epäilet itsemurha-aikeita, kysy suoraan (mutta hienotunteisesti), onko oppilas ajatellut itsemurhaa.
- Jos vastaus on myöntävä, kysytään edelleen, onko oppilaalla suunnitelmaa sen toteuttamiseksi.
- Vaikka oppilas kieltää kertomasta asiasta muille, kerro mahdollisimman pian vanhemmille ja psykologille, rehtorille tai kriisiryhmän jäsenelle, mitä on tapahtumassa.

Itsemurhavaarasta kertoo:

- Koululaisten itsetuhoisuus ilmenee usein esim.
 - o karkailutaipumuksena
 - o onnettomuusalttiutena
 - o poissaoloina
 - o masentuneisuutena
- Aikaisemmat itsemurhayritykset
- Aikaisempi/tämänhetkinen masennustila, vetäytyminen
- Aikaisemmat menetykset ja traumat
- Voimakas kiinnostus kuolemaan ja itsemurhiin
- Taipumus väkivaltaiseen käyttäytymiseen
- Aikaisemmat itsemurhat perheen piirissä, muut perheongelmat
- Tavaroiden antaminen pois, veitsellä leikittely, uhkarohkeus
- Laajat persoonallisuuden muutokset:
 - o suoritustilanteessa (keskittymisvaikeudet)
 - o käytöksessä
 - o asenteissa
 - o mahdollinen päihteiden käyttö
- Ylikorostuneet vaatimukset, ylikriittisyys itseä kohtaan
- Huono ruokahalu, univaikeudet

4.3.2 Itsemurha

Itsemurhan käsittely kouluyhteisössä vaatii erityistä huolellisuutta ja nopeutta, koska se saattaa toimia mallina muille. Tarvittaessa tehdään yhteistyötä koulun ulkopuolisten kriisityön tekijöiden kanssa.

Jos itsemurha tapahtuu koulupäivän aikana

- Huolehdi, että muut oppilaat poistuvat / eivät pääse tapahtumapaikalle
- Kutsu ambulanssi, poliisi, kriisityöryhmä
- Suruviestin vanhemmille vie poliisi tai lääkäri
- Tämän jälkeen rehtori on yhteydessä kuolleen oppilaan kotiin
- Suruvalittelut
- Koulun toimenpiteistä sopiminen vanhempien toivomusta kunnioittaen

Koulun sisäinen tiedottaminen (rehtori/kriisiryhmä vastaa)

- Ensin tieto aikuisille
- Koko koululle, todetaan itsemurha, ei tekotapaa
- Kriisiryhmä arvioi, mitä oppilaille kerrotaan: mistä on lupa puhua, mitä emme tiedä
- Asiallinen informaatio ehkäisee parhaiten uusia tapauksia
- Oppilaille tarjotaan mahdollisuus käsitellä asiaa lisää

Opettajakunnassa sovittavat toimenpiteet

- Koulun lippu puolitankoon
- Järjestetään yhteinen muistotilaisuus
- Asetetaan kuolleen oppilaan luokassa hänen pulpetilleen esim. palava kynttilä
- Sovitaan vanhempien kanssa koulutoverien ja opettajien osallistumisesta hautajaisiin
- Tiedotetaan hautajaisista oppilaiden koteihin
- Keskustellaan hautajaisista koulussa
- Oppilaan / oppilaan omaisten muistaminen kirjein, runoin, kukkasin, haudalla käynti
- Mikäli oppilaan kuolema tapahtuu loman aikana, on syytä pitää jälkeinpäin muistotilaisuus
- On tärkeää estää itsemurhan ja kuoleman ihannointi ratkaisuna vaikeuksiin

4.3.3 Itsemurhayritys

Mikäli joku on yrittämässä itsemurhaa koulurakennuksessa tai koulun ulkoalueilla, on välittömästi soitettava yleiseen hätänumeroon sekä ilmoitettava rehtorille.

E. 4.4 Perheväkivaltilanteet

4.4.1 Lapsi kertoo kotonaan tapahtuvasta perheväkivallasta

Henkilökunta

- Kuuntelee lasta ja rohkaisee häntä tapahtumista kertomiseen ja toimii turvallisena aikuisena
- Tuo esille, että asiasta puhuminen on lapselta rohkea teko; aikuisten on nyt mahdollista auttaa lasta ja hänen perhettään
- Ohjaa lapsen tai tulee hänen kanssaan psykologin ja/tai terveydenhoitajan/kuraattorin vastaanotolle
- Tulee lapsen kanssa terveydenhoitajan luokse välittömästi, jos lapsessa on fyysisen pahoinpitelyn merkkejä
- Hyödyntää oppilashuoltoryhmää tausta- ja työnohjauksellisena tukena
- HUOM ! Älä lupaa lapselle olla kertomatta kenellekään – asetat itsesi tilanteeseen, jossa joudut pettämään lapsen luottamuksen.
- Psykologi/terveydenhoitaja sopii työnjaosta lasta ohjanneen kanssa ja hoitaa jatkoyhteydet sosiaaliviranomaisiin ja muihin yhteistyötahoihin (mm. lastensuojeluilmoituksen tekeminen).
- Toimii purkuväylänä ja tukena lapselle hänen kokemustensa jäsentäjänä

4.4.2 Lapsen vanhempi kertoo perheessään tapahtuvasta väkivallasta

Henkilökunta

- Kuuntelee vanhempaa ja rohkaisee häntä tapahtumista kertomiseen
- Antaa vanhemmalle tunnustusta siitä, että hän on uskaltanut ottaa väkivallan suoraan esille
- Ohjaa vanhemman joko suoraan avun piiriin (turvakoti) tai psykologille vanhemman toiveen mukaisesti

- Kertoo vanhemmalle, että myös lapsen tukeminen tässä tilanteessa on tärkeää
- Ottaa perheväkivallan puheeksi lapsen kanssa ja/tai ohjaa hänet psykologille tai terveydenhoitajalle

4.4.3 Tieto perheväkivallasta/epäilystä tulee ilmi muuta kautta kuin lapsen tai vanhemman kertomana

Henkilökunta

- Pyrkii selvittämään turvallisessa tilanteessa, mitä lapsen elämään kuuluu ja onko hänellä huolenaiheita (koulu, koti, kaverit)
- Voi ilmaista huolensa lapsen muuttuneesta käyttäytymisestä (jos näin on havainnut) ja jatkaa kyselemistä siltä pohjalta
- Ottaa jossain vaiheessa perheväkivallan esille esim. seuraavanlaisesti: ”Kaikissa perheissä riidellään joskus, millaisia riitoja teillä on ?”
- Pyytää apua tilanteen selvittämiseksi psykologilta ja/tai oppilashuoltoryhmältä

Huom! Perheväkivalta ei ole yksityisasia. Se edellyttää aikuiselta rohkeutta puuttua asiaan.

- Sinun ei tarvitse osata ”hoitaa” lasta; tärkeintä on aidosti kuunnella ja rohkaista häntä puhumaan väkivallasta sekä ohjata hänet lisäävun piiriin.
- On tärkeää pitää mielessä myös perheväkivallan monikasvoisuus lapsen näkökulmasta; se voi pitää sisällään fyysistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa, hoidon ja avun laiminlyöntiä sekä väkivallan sivusta seuraamista.

F. 4.5 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

4.5.1 Lapsi kertoo asiasta itse

Lapset eivät kerro oma-aloitteisesti hyväksikäytöstä kovin helposti. Tavallisempaa on, ettei lapsi halua tai uskalla kertoa siitä senkään jälkeen, kun asia on tullut ilmi muuta tietä. Toisaalta lapsi saattaa kertoa vihjeitä tapahtuneesta, mutta aikuiset eivät ehkä osaa niitä kuulla. Kun lapsi puhuu asiasta, hän ei useinkaan kerro heti kaikkea tai saattaa viitata johonkin hirveään salaisuuteen.

Henkilökunta

- Lapsen auttamisen ja tapauksen selvittelyn kannalta on olennaista, että se, jolle hän uskoutuu, pysyy rauhallisena ja suhtautuu asiallisesti lapsen kertomaan
- Lasta ei ole syytä ahdistella kysymyksillä eikä pakottaa tunnustuksiin, koska tällöin hän helposti lukkiutuu.
- On tärkeää kirjoittaa sanatarkasti muistiin, mitä lapsi on kertonut ja mitä häneltä on kysytty
- Tuo esille, että asiasta puhuminen on lapselta rohkea ja tärkeä teko; aikuisten on nyt mahdollista auttaa lasta ja hänen perhettään
- Ottaa yhteyttä psykologiin/terveydenhoitajaan. Asiasta tehdään lastensuojeluilmoitus (liitteenä SERI-ryhmän ohje, liite 1)
- HUOM ! Älä lupaa lapselle olla kertomatta kenellekään – asetat itsesi tilanteeseen, jossa joudut pettämään lapsen luottamuksen.

- Psykologi/terveydenhoitaja konsultoi asiassa perheneuvolaa ja sosiaalityöntekijää. Jatko tämän perusteella.

4.5.2 Lapsen käytös ja oireet viestittävät ongelmista

Hyväksikäytetyllä lapsella saattaa olla erilaisia fyysisiä merkkejä, psykosomaattista oireilua ja/tai käytösoireita. Tällaisia ovat esim. lapsen masentuneisuus ja sulkeutuneisuus, seksuaalisesti latautunut käyttäytyminen, syömis- ja nukkumisvaikeudet, levottomuus, karkailu tai esim. mustelmat, joiden syistä hän itse ja/tai vanhemmat antavat epämääräisiä tai vältteleviä selityksiä. Myös opinnoissa näkyvät ongelmat voivat olla merkki ongelmista. On kuitenkin muistettava, että lasten oireilu voi olla merkki muustakin kuin hyväksikäytöstä. Keskustellaan lapsen kanssa hänen arjestaan (mieliala, ystävyysuhteet, kotitilanne yms.). Keskustellaan asiasta oppilashuoltotyöryhmässä ja kootaan yhteen kaikkien havainnot. Tältä pohjalta arvioidaan, onko aiheutta jatkotoimenpiteisiin. Jos lapsen oireiden johdosta perustellusti epäillään lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä, tehdään asiasta lastensuojeluilmoitus ja konsultoidaan sosiaalityöntekijöitä/perheneuvolaa jatkotoimenpiteistä.

G. 4.6 Kouluväkivalta

4.6.1 Uhkaava väkivaltatilanne koulussa

Opettaja/henkilökunta

- Pyrkii rauhoittamaan tilanteen ja arvioimaan sen; pyytää tarvittaessa apua poliisilta
- Pyri saamaan mahdollisimman pian toinen aikuinen paikalle
- Tiedottaa tapahtuneesta välittömästi rehtoria

Koulun rehtori

- Kutsuu tarvittaessa koolle kriisiryhmän
- Ottaa yhteyttä väkivaltatilanteessa mukanaolijoiden vanhempiin o tiedottaa tapahtumasta henkilökunnalle
- Tiedottaa asiasta oppilaille tapahtumapäivänä
- Tiedottaa tapahtuneesta vanhemmille tilanteen mukaan oppilaiden välityksellä tai suoraan
- Tiedottaa tarvittaessa tapahtuneesta koulun ulkopuolisille tahoille, esim. lehdistölle

Kriisiryhmä

- Kokoontuu välittömästi tekemään toimintasuunnitelman
- Ottaa tarvittaessa yhteyttä asiantuntijoihin

Luokanopettaja/luokanvalvoja

- Tarvittaessa tapahtumien jatkokäsittely luokassa tapahtumaa seuranneina päivinä kriisiryhmän toimintaohjeiden pohjalta

Huom! Tapahtuneesta tehdään kirjallinen selonteko kaikkia osapuolia kuullen. Asianosaiset analysoivat tilanteen jälkeinpäin yhdessä kriisiryhmän tuella

H. 4.7 Päihdetapaukset

4.7.1 Oppilasta koskeva päihde-epäily

- Jos epäilet oppilaan olevan päihneiden vaikutuksen alainen, poista hänet luokasta ja häilytä itsellesi apuvoimia, jotta oppilas ei karkaa. Soita esim. rehtorille, erityisopettajalle, terveydenhoitajalle tai psykologille
- Toisen aikuisen tultua oppilas viedään terveydenhoitajan, psykologin huoneeseen tms. Asiasta keskustellaan, jos oppilas siihen pystyy (mitä on nautittu, mistä saatu yms.)
- Verikokeisiin yms. ei voida pakottaa, vaan niihin tarvitaan oma tai huoltajan suostumus.
- Vanhemmat kutsutaan koululle hakemaan lapsensa pois. Valvonta jatkuu vanhempien tulloon asti. Vanhemmat vastaavat jatkosta. Jos vanhempia ei saada kiinni, pyydetään hätänumerosta lisäohjeita.
- Jos oppilas on väkivaltainen tai muutoin ei hallittavissa, voidaan kutsua poliisi
- Alle 18-vuotiaasta tehdään aina lastensuojeluilmoitus

4.7.2 Oppilas kertoo toisen oppilaan päihneiden käytöstä

- Kertojan nimettömyys taataan, mikäli hän sitä pyytää
- Pyydetään epäiltyä oppilasta keskustelemaan kahden oppilashuoltoryhmän jäsenen kanssa

4.7.3 Huoltaja kertoo oppilaan päihneiden käytöstä

Jos huoltajat epäilevät oppilaan käyttävän päihkeitä ja ottavat yhteyttä kouluun

- Huoltajaa pyydetään varaamaan aika oppilaalle terveydenhoitajan tai koululääkärin vastaanotolle, ja mikäli katsotaan aiheelliseksi, ohjataan huumetesteihin.
- Huoltajan kanssa yhdessä sovitaan tuen ja mahdollisen hoidon tarve tapauskohtaisesti

4.7.4 Päähtynyt huoltaja koulussa

Jos lapsen huoltaja tulee päähtyneenä kouluun, häntä pyydetään rauhallisesti poistumaan.

Huoltajaa pyydetään palaamaan asiaan hänen ollessaan selvä.

- Tarvittaessa voidaan soittaa poliisit paikalle
- Lasta ei anneta päähtyneen huoltajan mukaan. Ennen kuin lapsi lasketaan kotiin, ollaan yhteydessä muuhun huoltajaan, ja selvitetään miten lapsi saadaan turvallisesti koulusta kotiin.
- Otetaan yhteyttä rehtoriin välittömästi keskustellaan lastensuojeluilmoituksen tekemisestä rehtorin, psykologin tai terveydenhoitajan kanssa

4.7.5 Muut epäselvät huoltajan toimintaan liittyvät tilanteet

Huoltajuuskiistoissa ym. voi esiintyä epäselviä tilanteita, joissa lasta pyydetään lähtemään jonkun tavanomaisesta poikkeavan vanhemman matkaan. Jos tilanteesta on epäilyjä, tulee olla rehtoriin välittömästi yhteydessä.

4.7.6 Henkilökunnan päihneiden käyttö

Henkilökunnan päihderiippuvuuteen tulee olla rohkeutta puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tavoitteena on tukea väärinkäyttäjän hoitoon hakeutumista ja tervehtymistä.

Työelämässä päihteiden nauttiminen on väärinkäyttöä, kun työntekijä jää sen vuoksi toistuvasti tulematta töihin tai poistuu kesken työajan, tulee työhön päihtyneenä tai käyttää päihteitä työpaikalla. Havaitusta päihdeongelmasta tai päihteiden vaikutuksen alla olemisesta voi jokainen työyhteisön jäsen tehdä luottamuksellisen ilmoituksen esimiehelle. Esimies keskustele asiasta asianomaisen kanssa; keskustelussa sovitaan jatkotoimenpiteistä. Kaikissa vaiheissa huomioidaan luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus.

Taustatietoa kriiseistä ja henkisestä tuesta

Kriisin ja trauman määritelmät

Kriisistä puhutaan yleensä silloin, kun ihminen on joutunut elämäntilanteeseen, jonka psyykkiseen hallitsemiseen ja käsittelymiseen hänen aikaisemmat kokemuksensa ja keinonsa eivät riitä. Kriisit voidaan jakaa kehityskriiseihin ja traumaattisiin kriiseihin. Normaaleja kehitykseen kuuluvia kriisejä voivat aiheuttaa esimerkiksi murrosikä, seurustelusuhteen katkeaminen, kotoa pois muuttaminen, armeijaan meno tai naimisiinmeno. Suurin osa ihmisistä selviää näistä tapahtumista omin avuin, vaikka selviytyminen saattaakin joskus vaatia suuria ponnisteluja.

Traumaattiset tapahtumat voivat aiheuttaa kenelle tahansa huomattavaa kärsimystä. Kun läheinen ihminen kuolee, ihminen joutuu onnettomuuteen tai koti palaa tulipalossa, traumaattinen kriisi jakaa elämän kahtia – on elämä ennen sitä ja elämä sen jälkeen. Traumalla tarkoitetaan paitsi varsinaista traumaattista tapahtumaa, myös tapahtuman vammauttavaa vaikutusta ihmisen psyykeen. Trauma voi syntyä myös pitkän ajan kuluessa koettujen vaurioittavien kokemusten seurauksena (esimerkiksi seksuaalinen hyväksikäyttö tai perheessä tapahtuva väkivalta).

Traumaattisen kriisin vaiheet ja siitä toipuminen

Jokainen kokee traumaattisen tilanteen yksilöllisesti. Kriisin psyykkisissä reaktioissa voidaan kuitenkin erottaa erilaisia vaiheita, joilla on yhteisiä piirteitä kriisin aiheuttajasta ja kokijasta riippumatta. On tärkeää tiedostaa, että kriisireaktiot ovat normaaleja reaktioita ylivoimaisiin tilanteisiin.

Traumaattisen kriisin vaiheet

1. Sokkivaihe ”Ei voi olla totta!”

Saattaa kestää muutamasta tunnista muutamaan vuorokauteen. Tällöin ihminen ei kykene käsittämään tapahtunutta, hän voi jopa kieltää sen. Ihminen voi käyttäytyä poikkeavasti tai tilanteeseen sopimattomasti, esimerkiksi kylmän rauhallisesti tai raivoisesti, sekavasti. Hän ei ehkä jälkeempäin muista tapahtumia tai annettuja ohjeita.

2. Reaktiovaihe ”Mitä tapahtui!”

Voi olla muutaman viikon tai kuukauden mittainen. Ihminen yrittää saada käsitystä tapahtuneesta: miksi ja miten kaikki tapahtui. Henkiset puolustuskeinot alkavat toimia paremmin ja tapahtuman kieltäminen vähenee. Tässä vaiheessa voi ilmetä erilaisia ruumiillisia oireita, ahdistuneisuutta, masennusoireita, univaikeuksia, vihamielisyyttä (mm. toisten syyttämistä), tunteiden peittämistä tai näennäistä tilanteen hallintaa.

3. Käsittelyvaihe ”Miten tästä selvitään”

Kestää muutamista kuukausista vuoteen. Tällöin tapahtunut hyväksytään, siihen ja menneeseen elämäntilanteeseen keskittyminen vähenee ja oireet ja tuntemukset vä-

henevät. Toipumisen edetessä psyykkiset ja fyysiset oireet poistuvat ja mieliala kohe-
nee. Mikäli ihminen ei saa trauman käsittelyyn tarvitsemaansa tukea, seurauksena voi
olla ns. posttraumaattinen stressihäiriö, joka heikentää toimintakykyä ja elämisen laa-
tua. Se voi ilmetä mm. unettomuutena, painajaisunina, masennuksena, psykosomaatti-
sina oireina, oppimisvaikeuksina, jopa työkyvyttömyytenä. Tällöin tarvitaan ammatti-
auttajan apua.

4. Uudelleen suuntautumisen vaihe ”Elämä voittaa..”

Uudelleen suuntautumisen vaiheessa tapahtuu lopullinen toipuminen. Ihminen on ky-
ennyt käsittelemään tapahtuneen siten, että se ei enää rajoita elämää. Kukaan ei ole
kriisin jälkeen ennallaan, mutta parhaassa tapauksessa ihminen on vahvempi ja pa-
remmin valmistautunut kohtaamaan vastoinkäymisiä.

Välitön selviytymisen tuki

Ihmisten selviytymistä traumaattisessa tilanteessa helpottavat seuraavat seikat:

- rauhoittava, turvallisuutta luova ilmapiiri
- myötäeläminen ja huolenpito
- reaktioiden ymmärtäminen ja hyväksyminen
- uhrien kertomuksen kuunteleminen
- tyhjien sanojen ja lupauksen välttäminen
- levollinen läsnäolo, se ettei jää yksin
- avoin ja rehellinen tieto tapahtuneesta
- tietojen pitäminen ajan tasalla.

Psykologinen jälkipuinti tulisi järjestää aina kolmen vuorokauden sisällä traumaattisesta ta-
pahtumasta. Ensimmäisen kolmen vuorokauden aikana ihminen on avoin tapahtuman käsitte-
lylle, sen jälkeen psyykkiset puolustuskeinot voivat estää asian käsittelyä. Jälkipuinnin vetävät
siihen koulutetut työntekijät. Jälkipuinnin tarkoituksena on tukea normaalin surutyön käyn-
nistymistä ja estää posttraumaattisen stressihäiriön syntyminen. Jälkipuinnissa annetaan tie-
toa tapahtumien kulusta, jotteivät mielikuvitus tai huhut paikkaisi aukkoja. Jälkipuinti antaa
mahdollisuuden jäsentää osallistujien ajatuksia ja tunteita. Siellä annetaan tietoa mahdollis-
ta jälkireaktioista ja avunsaantipaikoista sekä kartoitetaan avun tarvetta. Purkukokous (de-
fusing) järjestetään traumaattisissa tilanteissa auttajina toimiville. Se tarjoaa mahdollisuuden
keskustella välittömästi tapahtuneesta ja purkaa kokemuksia. Kriisiryhmä voi järjestää itsel-
leen purkukokouksen ilman ulkopuolistakin vetäjää. Rituaaleilla on tärkeä merkitys surun
käsittelyssä. Muistotilaisuus, hautajaiset, kuvat, kynttilät, kirjeen kirjoittaminen tai piirtämi-
nen auttaa surun työstämistä.

Kriisiryhmän tehtävät

Selkiyttää kriisiryhmän sisäinen työnjako

- o Ryhmän vetäjä on rehtori
- o Vastuuketju: Ensisijainen toimintavastuu kriisitilanteessa on aluksi aina läsnä olevalla aikuisella. Kriisityöryhmän kutsuu koolle ensimmäiseksi tiedon saanut kriisiryhmän jäsen. Kokonaisvastuu kriisitilanteessa kuuluu rehtorille, joka vastaa koko kouluyhteisöstä
- Laatia koulun kriisitoimintaohjeet, kehittää niitä ja pitää ajan tasalla

- Luoda yhteydet paikallisiin yhteistyötahoihin
- Perehdyttää koulun henkilöstö kriisisuunnitelmaan
- Informoida oppilaita, vanhempia ja paikallisia yhteistyötahoja kriisitoimintaohjeista
- Organisoida toiminta kriisitilanteissa
- Arvioida jälkeinpäin toimintaa kriisitilanteessa ja kriisitoimintaohjeiden toimivuutta sekä tehdä siihen tarvittavat muutokset